Poczta opłacona ryczałtem.

Rok III. Nr. 12.

DZIENNIK URZĘDOWY

KURATORJUM OKRĘGU SZKOLNEGO POMORSKIEGO

TORUŃ, DNIA 5 GRUDNIA 1931.

TREŚĆ.

CZĘŚĆ URZĘDOWA.

136.

USTAWA

z dnia 14 października 1931 r.

o zmianie niektórych postanowień o uposażeniu funkcjonarjuszów państwowych i wojska oraz ustawy o uposażeniu sędziów i prokuratorów.

Art. 1. Zawiesza się moc obowiązującą ustępu pierwszego art. 6 ustawy z dnia 9 października 1923 r. o uposażeniu funkcjonarjuszów państwowych i wojska (D. U. R. P. Nr. 116, poz. 924), mającego zastosowanie w myśl art. 6 ustawy z dnia 5 grudnia 1923 r. (D. U. R. P. Nr. 134, poz. 1107) także do sędziów i prokuratorów, a dotyczącego automatycznego przechodzenia do wyższych szczebli w obrębie tej samej grupy uposażenia.

Art. 2. Termin, od którego zawieszone art. 1 postanowienia ustawy z dnia 9 października 1923 r. będą ponownie obowiązywały, ustali na wniosek Ministra Skarbu rozporządzenia Rady Ministrów.

Art. 3. Wykonanie ustawy niniejszej porusza się Prezesowi Rady Ministrów i Ministrowi Skarbu oraz właściwym ministrom.

Art. 4. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia z mocą obowiązującą od dnia 30 czerwca 1931 r., a w stosunku do funkcjonarjuszów przedsiębiorstw państwowych „Polskie Koleje Państwowe“ i „Polska Poczta, Telegraf i Telefon“ oraz w stosunku do członków zarządu i pracowników związków komunalnych (rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 30 grudnia 1924 r.) (Dz. U. R. P., Nr. 118, poz. 1073) z dniem ogłoszenia.

(D. U. R. P. Nr. 98, z dnia 8 listopada 1931 r., poz. 749).

137.

OKÓLNIK

z dnia 15 października 1931 r. Nr. I-W. F. 4095/31

w sprawie ćwiczeń śródlekcyjnych.

Do Kuratorjów Okręgów Szkolnych, Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego (Wydział Oświecenia Publicznego), Liceum Krzemienieckiego, dyrekcyj i kierownictw wszystkich kategoryj szkół, podległych Ministerstwu Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Do wiadomości mojej doszło, że w związku z pojawiającemi się w ostatnich czasach poniekąd sprzecznemi poglądami naukowemi na fizjologiczny akt oddychania, tu i ówdzie zaniechano zwyczaju wykonywania tak zwanych ćwiczeń oddechowych śródlekcyjnych. Ponieważ istotę ćwiczeń śródlekcyjnych stanowią nie głębokie wdechy i wydechy, lecz rozluźnienie napiętych mięśni ucznia, przeto mając na względzie zdrowie dziatwy i młodzieży szkolnej, w sprawie tej zarządzam, co następuje:

1) ćwiczenia śródlekcyjne, — które tak powinno się odtąd nazywać, — należy wykonywać możliwie we wszystkich szkołach, na wszystkich lekcjach;

2) przypominać o potrzebie wykonania tych ćwiczeń powinien albo dodatkowy dzwonek w szkole, albo polecenie nauczyciela, prowadzącego lekcję;

3) przed ćwiczeniami należy otworzyć — o ile lekcja nie odbywa się przy otwartych oknach — jedno lub dwa okna;

4) na dany przez dyżurnego lub innego ucznia znak, uczniowie wstają ze swych miejsc w ławkach lub między ławkami, wyprostowują się, wykonywują kilka (3—5) wdechów i wydechów, — niezbyt głębokich, aby nie doznać zawrotów głowy, oraz w celu rozruszania się, kilka niezbyt złożonych ćwiczeń gimnastycznych, np. w rodzaju skłonu ku przodowi, ku tyłowi i w obie strony, ruchów obrotowych ramionami i t. p.;

5) po wykonaniu tych ćwiczeń uczniowie zajmują swe miejsca.

Cały ten zabieg, trwający nie więcej ponad półtorej do dwóch minut, wykonany przy dopływie świeżego powietrza do klasy, powinien przyczynić się do poprawy krążenia krwi w organiźmie ucznia, do rozluźnienia mięśni, znajdujących się w stanie skurczu w związku z długotrwałem siedzeniem, zwłaszcza przy napiętej uwadze. Poprawa krążenia krwi w całym organiźmie, a więc i w mózgu, niewątpliwie odbije się na lepszej jego czynności, na zwiększonej wydajności pracy umysłowej ucznia.

Podsekretarz Stanu: (—) *K. Pieracki.*

138.

Ministerstwo
Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.
Warszawa, dn. 17 października 1931 r.
Nr. I. W. F.-8037/31.

Wynagrodzenie kierowników hufców szkclnych p. w. w szkołach zawodowych.

W związku z zarządzeniem Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego i Ministra Spraw Wojskowych z dn. 4 lutego 1931 r. Nr. I. W. F.-637/31 w sprawie organizacji przysposobienia wojskowego w szkołach średnich ogólnokształcących, seminarjach nauczycielskich i szkołach zawodowych (Dz. Urz. Nr. 3 poz. 31) Ministerstwo wyjaśnia, iż określone w ostatnim ustępie pktu 6 wynagrodzenie kierownika hufca w wysokości stałej, a mianowicie jak za 4 godziny nauki, jest wynagrodzeniem maksymalnem. W tych szkołach zawodowych, zwłaszcza dokształcających, w których zajęcia przysposobienia wojskowego odbywają się w jednej grupie i zajmują tylko 2 godziny, a w wyjątkowych wypadkach 1 godzinę w tygodniu, kierownicy pedagogiczni hufców szkolnych winni otrzymywać wynagrodzenie za 2 względnie 1 godzinę pracy.

Podsekretarz Stanu (—) *K. Pieracki.*

139.

Minister
Wyznań Religijnych i Oświecenia
Publicznego

O K Ó L N I K

z dnia 31 października 1931 r. Nr. I. W. F.-8320/31
w sprawie zorganizowania masowego dyżywiania niezamożnej dziatwy szkolnej.

Do wszystkich władz i urzędów oraz dyrekcyj i kierownictw wszystkich kategoryj szkół, podległych Ministerstwu Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Światowy kryzys ekonomiczny i jako jego następstwo klęska bezrobocia oraz obniżenie poziomu życia szerokich warstw społecznych skłania mnie do zwrócenia uwagi dyrekcyj i kierownictw szkół i ogółu nauczycielstwa na konieczność wzmożenia akcji dożywiania niezamożnej dziatwy szkolnej.

Zły stan zdrowia i niedorozwój fizyczny wielkiego bardzo procentu młodzieży niewątpliwie mają swą przyczynę w niedostatecznem jej odżywianiu. W okresie przeżywanego wstrząsu ekonomicznego o wiele silniej zagraża młodemu pokoleniu jako następstwo głodu zwyrodnienie fizyczne, charłactwo, silna niedokrwistość a przedewszystkiem gruźlica.

Pragnąłbym, aby w ogólnej akcji zwalczania bezrobocia i niesienia pomocy głodującym zajęto się przedewszystkiem zagrożoną dziatwą szkolną. W poczuciu obowiązku czuwania nietylko nad umysłowym i moralnym, lecz i nad fizycznym rozwojem dziatwy i młodzieży szkolnej, zwracam się z gorącym apelem do dyrekcyj i kierownictw szkół, by sprawę tę żywo wzięły do serca i zajęły się jak najprędzej przy współudziale sił społecznych, Wydziałów Opieki Społecznej, istniejących przy wielu magistratach, instytucyj opiekujących się dziećmi, przedewszystkiem zaś Rad i Komitetów Rodzicielskich, zorganizowaniem w lokalach szkół masowego dożywiania niezamożnej dziatwy szkolnej, zwłaszcza po miastach, miasteczkach i w okręgach fabrycznych. Niezależnie od dożywiania należy też umożliwić dzieciom naukę i przebywanie w godzinach pozalekcyjnych w należycie ogrzanych i oświetlanych salach szkolnych. Akcją tą powinna być objęta cała uboga dziatwa szkolna, szczególnie jednak uczęszczające do szkół dzieci rodziców bezrobotnych.

Jestem pewien, że akcja dożywiania dzieci, o której zapoczątkowaniu z różnych stron państwa dochodzą do mnie pomyślne wieści, tak się rozwinie, iż nadchodząca zima zastanie we wszystkich szkołach zorganizowaną pomoc dla dzieci głodujących.

Od P. P. Inspektorów Szkolnych będę oczekiwał w sprawozdaniach za bieżący rok szkolny zaznaczenia, ile szkół i w jakim stopniu stosowało u siebie dożywianie niezamożnej dziatwy szkolnej.

w z. Minister (—) *B. Żongołłowicz.*

Kuratorjum
Okręgu Szkolnego Pomorskiego
w Toruniu.

Do Dyrekcyj szkół śednich ogólnokształcących, seminarjów nauczycielskich, średnich szkół zawodowych i do Inspektoratów szkolnych

w sprawie masowego dożywiania ubogiej młodzieży szkolnej

do wiadomości i zastosowania w związku z okólnikiem umieszczonym w Dzienniku Urzędowym nr. 10/1931 p. 120.

Toruń, dnia 19 listopada 1931 r. Nr. O.-26367/31.

Kurator Okręgu Szkolnego (—) *Dr. M. Pollak.*

140.

OKÓLNIK

do P. P. Inspektorów Szkolnych oraz Dyrektorów i Kierowników szkół średnich ogólnokształcących, zakładów kształcenia nauczycieli i szkół zawodowych państwowych i prywatnych w Okręgu

w sprawie portretu Pana Prezydenta Rzeczypospolitej.

Przypominam, że w myśl okólnika Ministerstwa WR. i OP. z dnia 24 października 1927 r. (Dz. Urz. Min. WR. i OP. z 1927 r. Nr. 14, poz. 238) portret Pana Prezydenta Rzeczypospolitej winien być umieszczony w każdej klasie (sali wykładowej), w sali aktowej, w gabinecie dyrektora (kierownika) i w pokoju nauczycielskim we wszystkich szkołach powszechnych, średnich ogólnokształcących, zakładach kształcenia nauczycieli i w szkołach zawodowych, zarówno państwowych i publicznych, jak i prywatnych.

Portret ten o wymiarach conajmniej 60 cm. × 45 cm. za szkłem, oprawiony w odpowiednie ramy, winien zajmować na ścianie **naczelne miejsce**.

W związku z powyższem przypominam okólnik Ministerstwa WR. i OP. z dnia 17 grudnia 1926 r. (Dz. Urz. Min. WR. i OP. z 1927 r. Nr. 1. poz. 13) w tej samej sprawie.

Panowie Inspektorowie Szkolni i Dyrektorzy oraz Kierownicy wszystkich podległych mi szkół dopilnują, aby podane wyżej zarządzenie Ministerstwa WR. i OP. było jak najściślej wykonane.

Toruń, dnia 17 listopada 1931 r. Nr. O. 27435/31.

Kurator Okręgu Szkolnego (—) *Dr. M. Pollak.*

141.

OKÓLNIK

Do dyrekcyj państwowych i prywatnych szkół średnich ogólnokształcących

w sprawie § 54 Regulaminu gimnazjalnych egzaminów dojrzałości.

Ponieważ brzmienie § 54 Regulaminu gimnazjalnych egzaminów dojrzałości z dnia 19 grudnia 1925 r. (Dz. Urz. Nr. 2 z 15 stycznia 1926 r.) uzupełnionego okólnikiem Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 9 kwietnia 1926 r. (L. II-4210/26), ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym Nr. 7 poz. 56 z 1926 r. (str. 124—125), natrafia na pewne trudności w interpretacji, a to

głównie w związku z rozporządzeniem Ministra W. R. i O. P. z 26 lutego 1931 r. (Dz. Urz. Nr. 3 poz. 29 z 1931 r.) przeto Kuratorjum na podstawie pisma Ministerstwa z 10 listopada b. r. Nr. II. S-21766/31 wyjaśnia, że uczniowie, którzy w ubiegłym roku szkolnym nie zdali zwyczajnego lub rozszerzonego egzaminu dojrzałości, mogą zdawać na zasadach tych uprawień, jakie nabyli w ubiegłym roku szkolnym.

Toruń, dnia 26 listopada 1931 r. Nr. II-27376/31.

Za Kuratora Okręgu Szkolnego
(—) B. Biedowicz
Naczelnik Wydziału.

142.

MINISTERSTWO
Wyznań Religijnych i Oświecenia
Publicznego

Warszawa, dnia 17 listopada 1931 r.
Nr. I. WF.-8021/31.

W sprawie stroju ćwiczebnego dla dziewcząt.

W uzupełnieniu okólnika Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 10 stycznia 1928 r. Nr. O. H. Fiz. 28/28 w sprawie stroju ćwiczebnego młodzieży szkolnej (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 1 z roku 1928 poz. 22), Ministerstwo **zezwala** na wprowadzenie do szkół i oddziałów żeńskich w szkołach następujących zmian przepisowego ubrania ćwiczebnego dla dziewcząt, pod warunkiem jednak zachowania jednolitości ubioru w całej klasie:

1. Białą koszulkę trykotową **można** zastąpić białą bluzeczką płócienną z krótkiemi rękawkami, okrywającemi pachy ćwiczącej. Bluzeczka powinna być sporządzona z polskiego płótna jedwabnego, długość jej od pasa w dół wynosić powinna 20 cm — pas i lamowanie niebieskie.
2. Dopuszczalne są szarawarki koloru czarnego. Długość szarawarków: 10 cm ponad kolana, szerokość u dołu: 40 cm; szarawarki lekko nadmarszczone, ściągnięte nad kolanami na gumę.

Podsekretarz Stanu (—) *K. Pieracki.*

Dyrekcjom żeńskich i koedukacyjnych szkół średnich ogólnokształcących, seminarjów nauczycielskich i średnich szkół zawodowych

do wiadomości i wykonania

Za Kuratora
(—) F. Śliwiński
p. o. Naczelnika Wydziału.

143.

OKÓLNIK

do Dyrekcyj szkół średnich ogólnokształcących i zakładów kształcenia nauczycieli

w sprawie Centralnych Pracowni Dyktatycznych przy Muzeum Oświaty i Wychowania w Warszawie.

Na podstawie pisma Ministerstwa WR. i OP. z dnia 14 listopada br. Nr. II. S.-22097/31 podaję do wiadomości Dyrekcyj i Nauczycielstwa, że przy Muzeum Oświaty i Wychowania w Warszawie (ul. Hoża Nr. 88) uruchomione zostały p. n. Centralnych Pracowni Dyktatycznych następujące pracownie dyktatyczne:

1) pracownia języka polskiego,
2) „ języków nowożytn., obcych, (franc., ang., niem.,)
3) „ filologji klasycznej,
4) „ historji,
5) „ geografji,
6) „ biologji,
7) „ chemji,
8) „ fizyki,
9) „ matematyki,
10) „ pracy ręcznej,
11) „ wychowawcza.

Celem powyższych pracowni jest udzielanie zgłaszającym się osobom fachowych porad, wskazówek i objaśnień w zakresie dydaktyki danego przedmiotu, jak również pokaz ćwiczeń, przyrządów i pomocy naukowych oraz wzorowych urządzeń szkolnych z uwzględnieniem dostosowania ich do odmiennych warunków pracy i pomieszczeń zainteresowanych zakładów.

Kierownikami poszczególnych pracowni są instruktorzy ministerjalni odnośnych przedmiotów, mianowicie: polonistycznej — p. dr. Szyszkowski, filologji klasycznej — p. Dąbrowski, języków nowożytnych — Dewitzowa (germ. i angl.) i Nieniewska (franc.), historji — p. dr. Mrozowska, geografji — p. Wuttke, biologji — p. Gemborek, chemji — p. Harabaszewski, fizyki -- dr. Gawecki, matematyki — p. Bielecki, pracy ręcznej — p. Buczkowski, pracowni wychowawczej — p. wizyt. min. J. Michałowska. Nadto w pracowniach dyżurują stale specjalni asystenci.

Pracownie wymienione pod 1, 2, 3, 4, 11 otwarte są codziennie (z wyjątkiem niedziel i świąt) od godziny 17 do 18 min. 30, natomiast w soboty od godziny 13 min. 30 do godziny 15.

Pozostałe pracownie otwarte są codziennie (z wyjątkiem niedziel i świąt) od godz. 17 min. 30 do godz. 19, w soboty zaś od godz. 14 do godz. 15 min. 30.

Ze względu na duże korzyści dla nauczycielstwa i szkół, jakie mogą być osiągnięte ze zwiedzania pracowni przez fachowe siły nauczycielskie i dyrektorów szkół, zachęcam gorąco Dyrekcje i Nauczycielstwo do pozostawania w kontakcie z Centralnemi Pracowniami Dydaktycznemi.

Toruń, dnia 2 grudnia 1931 r. Nr. O. 27923/31.

Kurator Okręgu Szkolnego (—) *Dr. M. Pollak*

144.

OKÓLNIK

do Dyrekcyj, kierownictw i nauczycielstwa państwowych i prywatnych szkół średnich ogólnokształcących, zakładów kształcenia nauczycieli, szkół zawodowych, publicznych szkół powszechnych

w sprawie wypłaty pensji za order Virtuti Militari za r. 1932

Na podstawie pisma Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 16 listopada 1931 r. Nr. BP.-5371/31 podaję do wiadomości, że pensja orderowa, przypadająca kawalerom „Virtuti Militari" za rok 1932, będzie wypłacona jednorazowo w pełnej wysokości w terminie, począwszy od dnia 2 stycznia 1932 r.

Toruń, dnia 1 grudnia 1931 r. Nr. 0-28002/31.

Za Kuratora Okręgu Szkolnego
(—) F. Śliwiński
p. o. Naczelnika Wydziału.

145.

OKÓLNIK

do Dyrekcyj szkół średnich ogólnokształcących, zakładów kształcenia nauczycieli, szkół zawodowych, Kierownictw szkół powszechnych i wydziałowych oraz Inspektoratów Szkolnych

w sprawie kina objazdowego.

Na podstawie zarządzenia Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 28 października 1931 r. Nr. I. W. F.-8193/31 polecam uwadze i pomocy Dyrekcyj, Kierownictw i Inspektoratów Szkolnych, działalność kina objazdowego, wyświetlającego w bieżącym roku szkolnym filmy harcerskie.

Kino wyświetla filmy:

„Pan Prezydent Rzeczypospolitej w obozie harcerskim wśród dziewcząt",

„Życie dziewcząt w obozie harcerskim",

„Wszechsłowiański zlot harcerski w Pradze",

„Fragmenty Międzynarodowego zlotu St. Harcerzy w Kandersteg (Szwajcarja)",

„Pan Prezydent Rzeczypospolitej w żeńskim obozie w. f. w. Istebnej",

„Poświęcenie stanicy harcerskiej na Buczu (Śl. Ciesz.)".

„Przygody na Alasce".

Toruń, dnia 19 listopada 1931 roku — Nr. 0-27177/31.

Kurator Okręgu Szkolnego *(—) Dr. M. Pollak.*

146.

OKÓLNIK

do Dyrekcyj szkół średnich ogólnokształcących, zakładów kształcenia nauczycieli, szkół zawodowych, p.p. Inspektorów Szkolnych, oraz dokształcających szkół zawodowych i Nauczycielstwa w Okręgu Szkolnym Pomorskim

w sprawie wpłacania prenumeraty za „Dziennik Urzędowy Kuratorjum Okręgu Szkolnego Pomorskiego".

Nawiązując do okólnika z dnia 18 sierpnia 1929 r. Nr. 0. 1543/29 (Dz. Urz. Kuratorjum Okr. Szk. Pom. z dnia 2 listopada 1929 roku Nr. 5/29 poz. 59), który pozostaje nadal w mocy z wyjątkiem wysokości prenumeraty, zniżonej na 4 złote, zarządzam, aby Dyrekcje Szkół, p. p. Inspektorowie Szkolni i P. T. Abonenci nadsyłali prenumeratę na rok 1932 **na konto czekowe P. K. O. Nr. 200.084 w Poznaniu**. Prenumeratę roczną w wysokości 4 zł należy uiszczać najpóźniej w miesiącu kwietniu — każdego roku.

Okólnik z dnia 31 grudnia 1929 roku Nr. 0. 27993/29 (Dz. Urz. z dnia 2 stycznia 1930 r. Nr. 1/30 poz. 9) w sprawie wpłacania prenumeraty do Kas Skarbowych z dniem 31 grudnia 1931 roku traci moc obowiązującą.

Toruń, dnia 1 grudnia 1931 r. Nr. 0. 28559/31.

Kurator Okręgu Szkolnego *(—) Dr. M. Pollak.*

147.

RUCH SŁUŻBOWY.

Inspektoraty Szkolne.

Mianowania.

Reskryptem z dnia 15 października 1931 r. Nr. BP. 943/31 Pan Minister W. R. i O. P. mianował **p. Stanisława Burzyńskiego,** naucz. 7 kl. publ. szkoły powsz. w Gdyni, prow. Inspektorem Szkolnym w Świeciu z dniem 1 listopada 1931 r.

Reskryptem z dnia 15 października 1931 r. Nr. BP. 785/31 Pan Minister W. R. i O. P. mianował **p. Karola Janowskiego,** prow. zastępcę inspektora szkolnego w Kartuzach, prowizorycznym Inspektorem Szkolnym w Kartuzach z dniem 1 listopada 1931 r.

Reskryptem z dnia 15 października 1931 r. Nr. BP. 942/31 Pan Minister W. R. i O. P. mianował **p. Włodzimierza Sieteskiego,** prow. zastępcę inspektora szkolnego w Pucku, prowizorycznym Inspektorem Szkolnym w Brodnicy z dniem 1 listopada 1931 r.

Reskryptem z dnia 17 listopada 1931 r. Nr. BP. 746/31 Pan Minister W. i O. P. przeniósł **p. Józefa Starzyka,** inspektora szkolnego w Słupcy, w drodze konkursu na równorzędne stanowisko inspektora szkolnego powiatu morskiego w Wejherowie z dniem 1 grudnia 1931 r.

Przeniesienia w stan spoczynku.

Reskryptem z dnia 25 litopada 1931 r. Nr. BP. 3346/31 Pan Minister W. R. i O. P. przeniósł na własną prośbę **p. Juljana Odyę,** inspektora szkolnego w Starogardzie, w stan spoczynku z dniem 31 grudnia 1931 r.

Reskryptem z dnia 25 listopada 1931 r. Nr. BP. 3352/31 Pan Minister W. R. i O. P. przeniósł **p Jana Wyrembelskiego,** inspektora szkolnego w Chełmnie, w stan spoczynku z dniem 31 grudnia 1931 r.

Szkolnictwo średnie ogólnokształcące.

Mianowani:

1. **Ks. dr. Leon Ryba** — naucz. tymczas. państw. gimn. w Nowemmieście od 1 listopada 1931 r.

Przeniesieni:

1. **Dr. Irena Lipska** — przełożona państw. gimn. żeńsk. w Grudziądzu — do państw. gimn. im. St. Konarskiego w Mielcu — z dniem 1 grudnia 1931 r.

1. **Prof. Florjan Kozanecki** — naucz. państw. gimn. hum. w Bydgoszczy — do państw. gimn. im. M. Kopernika w Toruniu — z dniem 1 grudnia 1931 r.

3. **Dr. Tadeusz Dubiecki** — naucz. Śląskich Technicznych Zakładów Naukowych w Katowicach — do państw. gimn. im. M. Kopernika w Toruniu — z dniem 1 grudnia 1931 r.

Przeniesieni w stan spoczynku:

1. **Ks. prof. Józef Dembieński** naucz. państw. gimn. w Nowemmieście — z dniem 31 listopada 1931 r.
2. **prof. Felicja Polużakowska** — naucz. państw. gimn. męsk. w Tczewie — z dniem 31 października 1931 r.
3. **Wanda Łakomska** — naucz. państw. gimn. w Chełmży — z dniem 30 listopada 1931 r.
4. **Wanda Brodzka** — naucz. państw. progimn. w Lubawie — z dniem 30 listopada 1931 r.
5. **Walerja Kleinowa** — sekr. państw. gimn. żeńskiego w Tczewie — z dniem 31 października 1931 r.

Zwolnieni:

1. **Małgorzata Cylkówna** — naucz. tymcz. państw. gimn. w Chojnicach — z dniem 31 października 1931 r.
2. **Mieczysław Piątkowski** — naucz. państw. gimn. w Świeciu — z dniem 31 października 1931 r.
3. **Eleonora Rzymkowska** — naucz. tymcz. państw. progimn. w Lubawie — z dniem 30 października 1931 r.
4. **Kazimiera Krzakowa** — naucz. tymcz. państw. gimn. w Wąbrzeźnie — z dniem 31 października 1931 r.
5. **Feliks Ziemkowski** — naucz. państw. progimn. w Gniewie — z dniem 30 listopada 1931 r.
6. **Szczepan Sobczak** — sekr. państw. gimn. w Chojnicach — z dniem 31 października 1931 r.
7. **Jadwiga Burczykówna** — sekr. państw. gimn. żeńsk. w Chełmnie — z dniem 31 października 1931 r.

Szkolnictwo Powszechne.

Mianowani:

L. p.	Nazwisko i imię	Od dnia	Do szkoły: stop org.	charakter szkoły	miejscowość	powiat
1	Marzec Wojciech	1. 10. 31	2 kl.	powsz.	Srebrniki	Wąbrz.
2	Preiskorn Feliks	„	7 „	„	Jabłonowo	Brodnica
3	Żmudziński Józef	„	7 „	„	im. H. Sienk. w Grudziądzu	
4	Sarnowski Leonard	1. 11. 31	2 „	„	Kasparus	Starogar.
5	Raszeja Brunon	„	6 „	„	Osiek	„
6	Rogowski Klemens	„	2 „	„	Dźwierzno	Toruń
7	Cieplińska Czesława	„	5 „	„	Rytel	Chojnice
8	Kuskówna Marta	„	2 „	„	Pęperzyn	Sępolno
9	Pionkówna Jadwiga	„	2 „	„	Korytowo	Świecie
10	Pokojski Wacław	„	5 „	„	Wiele	Brusy
11	Rosiński Paweł	„	1 „	„	Śliwiczki	Tuchola
12	Sokólski Adam	1. 12. 31	2 „	„	Kętrzyno	Kartuzy
13	Gołąb Jan	„	1 „	„	Dębowo	Świecie
14	Gęsicki Konrad	„	7 „	„	Brus	„
15	Wróblewski Gracjan	1. 10. 31	3 „	„	Ostrowite	Wąbrzeź.

Przeniesieni:

L.	Nazwisko i imię	Od dnia	Ze szkoły: stop. organ.	Ze szkoły: charakter szkoły	Ze szkoły: miejscowość	Ze szkoły: powiat	Do szkoły: stop. organ.	Do szkoły: charakter szkoły	Do szkoły: miejscowość	Do szkoły: powiat
1	**Meller Ludwik**	1. 10. 31	1 kl.	powsz.	Wałycz	wąbrz.	2 kl.	powsz.	Osieczek	wąbrz.
2	**Szlak Bolesław**	„	3 „	„	Sumówko	brodnicki	2 „	„	Drzonowo	chełm.
3	**Delewski Izydor**	16. 10. 31	7 „	„	Wąbrzeźno	wąbrz.	7 „	„	Brodnica	brodnicki
4	**Wasielewski Józef**	„	7 „	„	Brodnica	brodnicki	7 „	„	Wąbrzeźno	wąbrz.
5	**Sochorzewski Henryk**	1. 10. 31	3 „	„	Skarlin	lubawski	3 „	„	W. Radowiska	„
6	**Ulanowski Kazimierz**	1. 11. 31	7 „	„	Brusy	chojnicki	3 „	„	Eiche	lubawski
7	**Seifert Jerzy**	1. 10. 31	1 „	„	Hel	morski	2 „	„	Osieczko	wąbrz.
8	**Matheis Wilk**	16. 11. 31	2 „	„	Czerwińsk	gniewski	3 „	„	Krokowo	morski
9	**Kaliszewski Bernard**	1. 10. 31	1 „	„	Nowydwór	tczewski	7 „	„	Pelplin	tczewski
10	**Seyda Józef**	1. 11. 31	3 „	„	Łebno-wieś	morski	2 „	„	Wabcz	chełm.
11	**Krebs Wilhelm**	„	1 „	„	Błoto	chełm.	1 „	„	Rudnik	grudz.
12	**Weiss Alojzy**	„	7 „	„	Nr. 10 w Toruniu		4 „	„	Nr. 2 w Toruniu	
13	**Ossowski Izydor**	„	1 „	„	Turznice	grudz.	1 „	„	Rebiniec	grudz.
14	**Kaszubowski Paweł**	„	7 „	„	Golub	wąbrz.	7 „	„	im. M. Kopernika	w Grudz.
15	**Węgielewska Kazimiera**	„	1 „	„	Pyłowo	morski	2 „	„	Robakowo	morski
16	**Świątkowski Bernard**	„	2 „	„	Klamry	chełm.	1 „	„	Bieńkówka	chełm.
17	**Turek Antoni**	„	4 „	„	Luzino	morski	7 „	„	Wejherowo	morski
18	**Brzeziński Karol**	„	2 „	„	Jeleń	gniewski	7 „	„	Gniew	—
19	**Kuśnierz Feliks**	„	2 „	„	Kasparus	starog.	1 „	„	Linówek	starog.
20	**Mazurówna Marja**	„	2 „	„	Serock	świecki	2 „	„	Łowinek	świecki
21	**Majewska Janina**	„	5 „	„	Przechowo	„	7 „	„	Świecie	„
22	**Latzki Jan**	„	1 „	„	Śliwiczki	tuchol.	1 „	„	Tyszynki	„
23	**Pryczkowski Leon**	„	3 „	„	Osieczna	starog.	2 „	„	Zalesie Król.	„
24	**Madejska Melanja**	„	7 „	„	Nr. 8 w Toruniu		3 „	„	Osieczna	starog.
25	**Knasiak Ludwik**	„	1 „	„	Linówek	„	1 „	„	Walentan	„
26	**Kochański Wacław**	„	1 „	„	Pruskołąka	wąbrz.	7 „	„	Lidzbark	brodnicki
27	**Galiński Alfons**	16. 11. 31	7 „	„	Obłuże	morski	7 „	„	Puck	morski
28	**Dubowikówna Łucja**	1. 11. 31	2 „	„	Łysomice	toruński	7 „	„	Więcbork	sępol.
29	**Patenkiewicz Adam**	„	5 „	„	Wiele	chojnicki	3 „	„	Legbąd	chojnicki
30	**Porzyńska Pelagja**	„	5 „	„	Rytel	„	szkoła	wydział.	Czersk	„
31	**Lorentz Aleksander**	„	4 „	„	Kamień	sępol.	2 kl.	powsz.	Włościbórz	sępol.

L.	Nazwisko i imię	Od dnia	Ze szkoły: stop. organ.	Ze szkoły: charakter szkoły	Ze szkoły: miejscowość	Ze szkoły: powiat	Do szkoły: stop. organ.	Do szkoły: charakter szkoły	Do szkoły: miejscowość	Do szkoły: powiat
32	**Mielnikowa Marja**	16. 11. 31	z O. S. Lwowskiego			—	7 kl.	powsz.	Nr. 3 w Tczewie	
33	**Szpilkówna Helena**	5. 11. 31	„	„	„	—	7 „	„	Nr. 3 w Toruniu	
34	**Płaza Stefan**	1. 11. 31	3 kl.	powsz.	Orłowo	wąbrz.	1 „	„	Wałycz	wąbrz.
35	**Winogrodzka Emilja**	„	7 „	„	im. H. Sienkiew.	w Grudz.	7 „	„	Wąbrzeźno	
36	**Gawarzycki Feliks**	„	7 „	„	Wąbrzeźno	—	7 „	„	im. H. Sienkiew.	w Grudz.
37	**Słaporek Kazimierz**	16. 11. 31	7 „	„	im. M. Kopernika	w Grudz.	7 „	„	im. M. Konopnick.	„
38	**Wirschkówna Erna**	„	7 „	„	Wąbrzeźno	—	7 „	„	im. Kr. Jadwigi	„
39	**Sarnowski Leonard**	„	2 „	„	Kasparus	starog.	2 „	„	Czerwińsk	gniewski
40	**Włodarska Halina**	„	7 „	„	Puck	morski	7 „	„	Obłuże	morski
41	**Krakowiak Zygmunt**	1. 12. 31	2 „	„	Niem. Brzozie	lubawski	1 „	„	Kiełp	chełm.
42	**Frymark Paweł**	„	1 „	„	Tymawa	gniewski	1 „	„	Międzyłęż	gniewski
43	**Koerth Artur**	„	2 „	„	Świecie-wieś	grudz.	1 „	„	Kobylanka	grudz.
44	**Malinowski Paweł**	„	7 „	„	Chełmno	—	7 „	„	przy ul. Mickiew.	w Grudz.
45	**Jankowska Zofja**	„	7 „	„	przy ul. Mickiew.	w Grudz.	7 „	„	Chełmno	—
46	**Zagórski Kazimierz**	„	1 „	„	Rębki	morski	1 „	„	Parsk	grudz.
47	**Gunia Józef**	„	1 „	„	Zarośle	grudz.	do szkoły wydziałowej w Grudziądzu			
48	**Karolewski Stanisław**	„	5 „	„	pomocn. w Grudziądzu		„	„	specjalnej	„
49	**Ryczakowicz Melanja**	„	5 „	„	„	„	„	„	„	„
50	**Bukowski Franciszek**	16. 11. 31	2 „	„	Łęg Kolonja	chojnicki	3 kl.	powsz.	Zapędowo	chojnicki
51	**Bykowski Władysław**	1. 12. 31	1 „	„	Dębowo	Nowe	1 „	„	Siemkowo	świecki
52	**Fröhlke Jan**	„	1 „	„	Świdwie	sępol.	1 „	„	Charzykowo	chojnicki
53	**Latzke Brunon**	„	2 „	„	Opink	lubawski	2 „	„	Krzemieniowo	lubawski

Unieważniono: 1) dekret przeniesienia nauczyciela Czesława Miklassa od 1. 9. 1931 r. z publicznej szkoły powsz. w Błądzimiu, pow. Świecie, do publ. szkoły powsz. w Rudniku, pow. Grudziądz,

2) dekret przeniesienia nauczyciela Piotra Pszennego od 1. 10. 1931 roku z publicznej szkoły powszechnej w Działdowie do publicznej szkoły powszechnej w Łecku Wielkim,

3) dekret przeniesienia nauczycielki Katarzyny Libersbachówny od 1. 11. 1931 roku z publicznej szkoły powsz. w Lubawie, powiatu lubawskiego, do publ. szkoły powsz. w Załukwi, pow. Stanisławowskiego.

Przeniesieni w stan spoczynku:

L. p.	Nazwisko i imię	Data	Szkoła stop. org.	Charak. szkoły	miejscowość	powiat
1	Rink Szczepan	31. X. 31	2 kl.	Szkoła powsz.	Chełmża	—
2	Tamilla Jan	30. XI. 31	1 „	„	Borcz	Kartuzy
3	Czermakowa Stefanja	„	7 „	„	Toruń	—
4	Balowa Marja	„	7 „	„	„	—
5	Spica Andrzej	„	7 „	„	Grudziądz	
6	Lupa Szymon	„	1 „	„	Siemkowo	Świecie
7	Budych Augustyn	„	7 „	„	Świecie	Świecie
8	Tadych Piotr	„	7 „	„	Toruń	
9	Węsierski Jan	„	1 „	„	Lutówko	Sępolno
10	Ziółkowski Józef	„	7 „	„	Grudziądz	—
11	Lipski Jan	„	1 „	„	Parsk	Grudz.
12	Radziszewski Franc.	„	3 „	„	Gorczenica	Brodnica
13	Thrun Paweł	„	1 „	„	Charzykowy	Chojnice
14	Siemasz Zdzisław	31. X. 31	7 „	„	Toruń	
15	Słupczyńska Janina	„	7 „	„	„	
16	Burkowa Anna	„	7 „	„	„	
17	Knechtlówna Jadwiga	„	szk. wydz. ż.		„	
18	Ryczkowa Konstacja	„	7 kl.	„	Grudziądz	
19	Bajekowa Emilja	„	1 „	„	Kiełp	Chełmno
20	Kolasinski Piotr	„	7 „	„	Brodnica	
21	Drostowa Leokadja	„	7 „	„	Lubawa	
22	Żurkowa Marja	„	2 „	„	Korytowo	Świecie
23	Cichocki Maksymiljan	„	4 „	„	Zelgoszcz	Starog.

Zwolnieni:

*1	Skonieczny Zygmunt	31. X. 31	7 kl.	powsz.	Starogard	—
*2	Czerwiński Franc.	31. X. 31	7 „	„	„	
*3	Wiśniewski Leon	1. X. 31	1 „	„	Goztomko	Kartuzy
4	Bujnowa Jadwiga	31. I. 32	3 „	„	Raciąż	Tuchola
5	Kosiba Adam	31. I. 32	7 „	„	Tczew	
6	Wandowski Jan	31. I. 32	1 „	„	Mroczęcice	Lubawa
7	Liszewska Kazim.	31. XII. 31	3 „	„	Chrózle	Lubawa
8	Gellert Fryderyk	31. I. 32	2 „	„	Dolne Wymiary	Chełmno

*) Nauczyc. powołani do obowiązkowej służby w W. P.

Unieważniono dekrety zwolnienia ze służby z dniem 31. X. 31.:
1. Wasielewskiego Józefa, naucz. publ. szk. powsz. w Brodnicy,
2. Madejskiej Melanji, naucz. szk. powsz. w Toruniu,
3. Dubowikówny Łucji, naucz. szk. powsz. w Łysomicach pow. Toruń i 4.Pryczkowskiago Leona, naucz. szk. powsz. w Osiecznej pow. Starogard, dekret zwolnienia z dniem 31. XII. 31.

Zmarli:

Rozczynalski Franciszek dn. 6. XI. 31. r., 2 klasy szkoły powsz Międzyłęż, pow. Gniew.

148.

KONKURSY.

W najbliższym numerze Dziennika Urzędowego Ministerstwa W. R. i O. P. ogłoszone zostaną konkursy na stanowiska:
1. dyrektora państwowego gimnazjum męskiego w Tczewie,
2. przełożonej państwowego gimnazjum żeńskiego w Grudziądzu.

Podania o posadę należy wnosić do Ministerstwa W. R. i O. P. w drodze służbowej najpóźniej w ciągu sześciu tygodni od ukazania się powyższego ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa.

Kuratorjum Okręgu Szkolnego Pomorskiego zawiadamia, że w najbliższym numerze Dziennika Urzędowego Minist. W. R. i O. P. ogłoszone zostaną konkursy na następujące stanowiska:
1. inspektora szkolnego w Chełmnie,
2. inspektora szkolnego w Starogardzie.

Dla inspektora szkolnego w Chełmnie zarezerwowane jest mieszkanie służbowe w gmachu państwowym.

Należycie udokumentowane podania, skierowane do Ministerstwa W. R. i O. P., winni kandydaci wnosić w drodze służbowej w terminie sześciotygodniowym od daty ukazania się konkursu w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa.

Ogłasza się konkurs na następujące stanowiska kierowników publicznych szkół powszechnych:

1. kierowniczki 7-klasowej publicznej szkoły powszechnej żeńskiej w Brodnicy, pow. brodnickiego,
2. kierowniczki 7-klasowej publicznej szkoły powszechnej im. M. Konopnickiej w Grudziądzu,
3. kierownika 7-klasowej publicznej szkoły powszechnej w Gniewie, pow. gniewskiego,
4. kierownika 3-klasowej publicznej szkoły powszechnej w Gorczenicy, pow. brodnickiego,
5. kierownika 3-klasowej publicznej szkoły powszechnej w Wielkiej Wsi, pow. morskiego,
6. kierownika 3-klasowej publicznej szkoły powszechnej w Starzynie, pow. morskiego,

7. kierownika 3-klasowej publicznej szkoły powszechnej w Wielkich Walichnowach, pow. gniewskiego,

8. kierownika 2-klasowej publicznej szkoły powszechnej w Pieniążkowie, pow gniewskiego,

9. kierownika 2-klasowej publicznej szkoły powszechnej w Kamionce, pow. gniewskiego,

10. kierownika 2-klasowej publicznej szkoły powszechnej w Domatowie, pow. morskiego.

Na stanowiska wymienione pod 1) i 2) reflektować mogą tylko nauczycielki posiadające co najmniej Wyższy Kurs Nauczycielski.

Podania o posady należy wnosić w drodze służbowej do Kuratorjum Okr. Szk. Pomorskiego najpóźniej w ciągu sześciu tygodni od daty ukazania się niniejszego numeru „Dziennika Urzędowego".

149.

KOMUNIKATY.

Rada Szkolna Okręgowa Pomorska.

Dnia 21 listopada 1931 r. odbyło się w gmachu Państwowego Seminarjum Nauczycielskiego Żeńskiego w Toruniu pod przewodnictwem Pana Kuratora Okręgu Szkolnego Pomorskiego, Dr. Michała Pollaka, posiedzenie Rady Szkolnej Okręgowej Pomorskiej z następującym porządkiem obrad: 1. zagajenie, 2. odczytanie protokołu poprzedniego posiedzenia, 3. referat o aktualnym stanie szkolnictwa w Okręgu Szkolnym Pomorskim, 4. sprawy bieżące, 5. wolne wnioski.

W posiedzeniu wzięli udział: zastępca Naczelnika Wydziału Bezpieczeństwa w Województwie, p. Konior, jako delegat Pana Wojewody Pomorskiego, członkowie Rady Szkolnej Okręgowej Pomorskiej: Barczewski Ernest, Buchholz Stanisław, Chwastek Antoni, Donimirski Jan, Eckman Jan, Ewert-Krzemieniewska Marja, Herzberg Edward, Kalinowski Cezary, Kikulski Feliks, Ks. Prałat Dr. Kirstein Paweł, Łącki Andrzej, Dr. Krysiński Andrzej, Münnich Adam, Ossowski Józef, Pawlak Wojciech, Ks. Pączek Marjan, Reder Ignacy, Słomiński Józef oraz p. p. Naczelnicy Wydziałów i Okręgowi Wizytatorzy Szkół Kuratorjum Okręgu Szkolnego Pomorskiego. Nieobecni byli członkowie Rady S. O. Pom.: p. Czarliński Janusz, który usprawiedliwił swą nieobecność, i p. Przeworski Albin, któremu nie doręczono zaproszenia na posiedzenie.

O godz. 10,25 Pan Kurator O. S. Pom. zagaił obrady, witając delegata Pana Wojewody Pomorskiego, którego udział w obradach uważa za widomy znak harmonijnej współpracy Władz Administracji Ogólnej z Władzami Szkolnemi, poczem wygłosił następujące przemówienie:

Rozpoczęliśmy pracę w nowym roku szkolnym w zmienionych warunkach.

Położenie finansowe Państwa zmusiło Ministerstwo W. R. i O. P. do wprowadzenia wielu koniecznych oszczędności budżetowych w różnych działach szkolnictwa.

Te przymusowe pociągnięcia dotknęły i szkolnictwo pomorskie: ilość etatów nauczycielskich zmniejszyła się w porównaniu z latami ubiegłemi, co mogło się stać groźnem przy równoczesnym wzroście liczby dzieci, zgłaszających się przedewszystkiem do szkół powszechnych. Redukcje, przeprowadzone z polecenia Ministerstwa, naogół jednak prawie bezboleśnie przeszły w szkole powszechnej, nauka dzieci nie doznała poważnego uszczerbku, zwiększyła się tylko w szeregu wypadków liczba dzieci w poszczególnych oddziałach, gdy w związku ze zmniejszeniem ilości etatów nauczycielskich w szkole, trzeba było powiększyć liczbę dzieci, przypadających na jednego nauczyciela. Jednak z drugiej strony w wielu wypadkach zachowano stan dotychczasowy nawet tam, gdzie liczba dzieci nie dosięgała granicy ustawą oznaczonej.

Faktem jest, że na Pomorzu wszystkie dzieci mogły pomieścić się w b. roku szkolnym w izbach szkolnych. Jak się ułożą stosunki pod tym względem w roku szkolnym 1932/33, dzisiaj trudno przesądzać. Wiemy, że przyrost dzieci będzie jeszcze większy, a liczba sal szkolnych nie powiększy się zasadniczo. Czy się powiększy ilość etatów nauczycielskich, w obecnej chwili przewidzieć nie możemy. Rok szkolny obecny poświęcą władze centralne, zarówno jak Kuratorjum Szkolne przygotowaniu na przyjęcie nowych zastępów dziecięcych do szkół pomorskich oraz rozważaniom, zmierzającym ku temu, aby każdemu dziecku na Pomorzu, mimo wszystko, zapewnić dostęp do szkoły, żadnego dziecka nie zostawić poza błogosławionym wpływem szkoły i nauki szkolnej.

Dotkliwiej dały się odczuć zarządzenia Ministerstwa w dziale szkolnictwa średniego ogólnokształcącego i zakładów kształcenia nauczycieli.

Z powodu zmniejszonej ilości etatów nauczycielskich i obniżonych kredytów na opłacanie godzin nauczania ponad normę obowiązkową Kuratorjum zmuszone było nie obsadzać nanowo kilku stanowisk, opróżnionych z powodu przejścia w stan spoczynku starszych chorych nauczycieli, ale nawet w niektórych wypadkach zmniejszyć ilość godzin programowych nauczania, aby tylko nie przekroczyć wyznaczonej granicy budżetowej.

Niekorzystnie musi się to odbić na stanie nauki szkolnej, gdyż zmniejszona ilość godzin nauczania danego przedmiotu przy niezmienionem pensum programowem może spowodować powierzchowność i niedokładność nauki. Jeszcze gorzej ta sprawa wypadnie, jeśli uprzytomnimy sobie, że dłuższa nieobecność nauczyciela z powodu choroby stanie się przyczyną przerwy w nauce, gdyż na opłacanie dłuższych zastępstw za chorych nauczycieli Kuratorjum nie dysponuje żadnemi kredytami.

Stan ten ulegnie pewnej poprawie, gdy przeprowadzone zostanie ostateczne przeniesienie w stan spoczynku tych nauczycieli, którzy

z powodu trwałej choroby wzgl. przebywania w stanie nieczynnym obecnie nie uczą a zajmują etaty.

Jak zawsze, tak i w obecnej ciężkiej sytuacji ofiarne nauczycielstwo chętnie spieszy z pomocą i, nie oczekując specjalnego wynagrodzenia, dobrowolnie oddaje w szeregu wypadków swój czas, pracę i wiedzę w szkole, ucząc młodzież zadarmo w tych wypadkach, w których wedle brzmienia ustawy należy mu się wynagrodzenie. Za to należy się tym nauczycielom uznanie.

Oszczędnościowe zarządzenia lekko tylko dotknęły szkolnictwo zawodowe. Ministerstwo W. R. i O. P., uważając, że ten dział szkolnictwa polskiego niedoceniany wogóle przez nasze społeczeństwo, które woli raczej do gimnazjów kierować młodzież, niźli do szkół zawodowych, nie w tym stopniu jest rozwinięty, w jakim wymagałyby tego stosunki ekonomiczne i potrzeby istotne Państwa, postanowiło ten dział szkolnictwa osłonić przed cięciami oszczędnościowemi.

Pewne oszczędności zaprowadzone zostały tylko w szkolnictwie dokształcającem w związku z ograniczeniem ilości godzin programowych po przeprowadzeniu ścisłej rewizji frekwencji młodzieży, uczęszczającej do tych szkół.

Wszystkie te konieczne zarządzenia, jakkolwiek często dotkliwe, nie zniechęcają nas, przeciwnie podniecają energję twórczą i powodują, że tem większą opieką i troską otaczamy szkoły, dążąc systematycznie do tego, aby były jak najlepsze i jak najlepiej wychowywały i kształciły dzieci pomorskie, przysposabiając je do żywej obywatelskiej pracy, do pracy dla Państwa polskiego w imię całości i nierozerwalności wolnej Ojczyzny naszej, wbrew wszelkim zakusom tych czy innych mężów stanu i polityków.

Pragnąc wychować i wykształcić młode pokolenie, by było lepsze i dzielniejsze od nas samych, wytężymy wszystkie nasze siły w tym kierunku, aby i warunki pracy szkolnej możliwie były najlepsze i metody nauczania były coraz lepsze i nauczyciel był coraz światlejszy, coraz lepiej orjentujący się w zagadnieniach wychowania i nauczania, w zadaniach swego zawodu i swej roli w społeczeństwie. Od niego bowiem zależy bardzo wiele. Nauczyciel w Okręgu Szkolnym Pomorskim w stopniu wyższym, niźli w innym okręgu szkolnym, musi być prawdziwym siewcą zdrowego ziarna polskiej myśli, polskiego słowa, polskiej racji stanu, co zapadnie w dusze dziecięce i zrodzi tysiączne owoce przywiązania do Państwa Polskiego, poczucia łączności i nierozerwalności z całością Rzeczypospolitej, poczucia dumy z przynależności do odrodzonego Państwa Polskiego, nie ustępującego w niczem sąsiadom bliższym i dalszym.

Wielka praca i wielki obowiązek ciąży tutaj na polskim nauczycielu; nie może on ograniczyć się li tylko do ważnej i odpowiedzialnej pracy nad duszami i umysłami młodzieży szkolnej w godzinach szkolnych, do odrobienia lekcyj programem przepisanych, poprawienia tylu a tylu wypracowań, oraz do popracowania nad sobą samym.

Nie! Nauczyciel na Pomorzu musi dać z siebie więcej, musi oddać się pracy społeczno-oświatowej, musi zająć się młodzieżą pozaszkolną, społeczeństwem starszem, musi je organizować, służyć mu swą dobrą radą i pomocą, budzić i podtrzymywać wśród niego zdrową myśl państwową, musi polskość na każdym kroku podsycać i łącznie z innemi czynnikami, zwłaszcza z duchowieństwem i wojskiem uodpornić ją i umocnić. Do takich zadań wszechstronnie przygotowujemy nauczyciela szkoły powszechnej, pomni odpowiedzialności, jaka na nas ciąży.

Zarówno w czasie studjów w zakładzie kształcenia nauczycieli, jakoteż w okresie samodzielnej pracy nauczycielskiej w szkole nie brak kandydatowi a potem nauczycielowi wszelkich podniet do doskonalenia się i urobienia z siebie pracownika możliwie najlepszego i wszechstronnie przygotowanego do wszelkich zadań i różnorodnej odpowiedzialnej pracy.

W zakładach kształcenia nauczycieli stosuje się metody nowoczesne nauczania, przeprowadza się kandydata przez celowo i umiejętnie skonstruowaną praktykę pedagogiczną, a skoro uzyska posadę nauczycielską, w różnych kursach wakacyjnych i rocznych dokształca się go, zapoznaje z postępem i nowemi kierunkami pracy pedagogicznej, byleby tylko nie zasklepił się i nie zatrzymał się w rozwoju.

Ku temu celowi służą też t. zw. konferencje rejonowe, na których omawia się zagadnienia wychowawcze i naukowe, zjazdy — niejako praktyczne doświadczalnie urządzane w Okręgu Szkolnym Pomorskim, gdzie pod kierunkiem fachowców nauczycieli z wielkim skutkiem i wielkiemi korzyściami przygotowują się w godzinach popołudniowych nauczyciele do pracy codziennej, poświęcając na to czas i pieniądze.

Jako ważny środek dokształcania, stosowany również w całym okręgu, wymienić należy bibljoteki pedagogiczne powiatowe, fundowane z datków samych nauczycieli; ożywiony ruch w tym względzie świadczy o należytem zrozumieniu przez nauczycielstwo ważności dalszego rozwoju umysłowego. Niemałą rolę odgrywają też prenumeraty czasopism pedagogicznych, które wzajemnie są wypożyczane i omawiane na zebraniach.

W kierunku energicznego dokształcania nauczycielstwa, aby na tem zyskała szkoła i młodzież szkolna, Kuratorjum będzie szło zdecydowanie w ciągu b. roku szkolnego.

Aby zapewnić kierunek pracy i należytą opiekę nad nauczycielstwem, Kuratorjum uzupełnia obecnie kadry inspektorów szkolnych, dobierając starannie, możliwie najodpowiedniejszych kandydatów na to odpowiedzialne stanowisko. Ministerstwo W. R. i O. P., nie chcąc dopuścić do cofania się inspektora szkolnego pod względem umysłowym w porównaniu z nauczycielem, który się ustawicznie dokształca, powołuje również inspektorów szkolnych na kursy kilkutygodniowe w Warszawie, na których przepracowywane są różne zagadnienia z zakresu organizacji szkolnictwa, metod nauczania, wychowywania i t. p.

Inspektor szkolny, jako władza szkolna I instancji w powiecie, odpowiedzialny jest bowiem za całość prac oświatowych na swym

terenie. Skutkiem tego obowiązany jest interesować się nietylko pracą szkolną, nietylko kierować jako fachowiec pracą nauczycielstwa w szkole, ale musi też zainteresować się pracą oświatową wogóle, pracą nad dorosłymi, pracą na polu oświaty pozaszkolnej w przeróżnych jej przejawach. Wprawdzie w tym zakresie jest mu pomocny referent oświatowy w powiecie, ale niewątpliwie inspektor szkolny w pierwszym rzędzie powołany jest do czuwania nad całością tej pracy.

Inspektora szkolnego upoważniło też Kuratorjum do zaopiekowania się bezpośrednio szkołami dokształcającemi zawodowemi, aby przez osobisty wgląd i częstszy nadzór nad temi szkołami mógł być pomocny Kuratorjum, które nie może zbyt często tych szkół wizytować, a dąży do podniesienia ich poziomu zarówno przez staranniejszy dobór kierowników jakoteż i nauczycieli.

W ten sposób inspektor szkolny będzie istotnie odpowiedzialny za całość pracy oświatowej i za nauczanie powszechne a współdziałając, gdzie to możliwe, z dyrektorem gimnazjum, czy seminarjum, może się stać ważnym czynnikiem aktywnym na terenie powiatu.

Jeśli chodzi o akcję podnoszenia poziomu nauczania i wychowania w okręgu, nie można pominąć wysiłków władz szkolnych i nauczycielstwa w zakresie szkół średnich, seminarjów nauczycielskich i szkół zawodowych.

Zarówno Ministerstwo W. R. i O. P. jakoteż i Kuratorjum czyni wszelkie starania, aby młodzieży, do tych szkół uczęszczającej, zapewnić również jak najlepsze warunki pracy i jak najlepszy rozwój.

Wprawdzie warunki finansowe Państwa, jak to na początku zaznaczyłem, utrudniają pełny postęp, jednak nie mniej czyni się wszystko, aby było coraz lepiej: organizuje się pracownie laboratoryjne, kompletuje się bibljoteki, nacisk wielki kładzie się na samodzielną pracę ucznia, dokształca się dyrektorów i nauczycieli, wysyłając ich na dłuższe kursy wakacyjne i krótsze, w ciągu roku się odbywające, organizując ogniska metodyczne pod kierunkiem wytrawnych nauczycieli, konferencje metodyczne i t. p. Kuratorjum, rozporządzając fachowymi wizytatorami i posługując się instruktorami ministerjalnymi dla poszczególnych przedmiotów nauczania, może i ulepszać stale metodę nauczania i podciągać poszczególnych nauczycieli, rozszerzać pracownie, pomnażać stopniowo ich liczbę, a tak podnosić z roku na rok poziom szkół i stopniowo coraz lepiej do życia i dalszej pracy przygotowanych wypuszczać uczniów.

Ministerstwo W. R. i O. P., pragnąc i nauczycielstwo szkół zawodowych lepiej przysposobić do pracy pedagogicznej w tych szkołach, zamierza i dla niego urządzić odpowiednie kursy dokształcające, aby fachowości tych nauczycieli dorównać mogło pedagogiczne przysposobienie ich do pracy wychowawczej, co dotychczas często szwankuje.

Jak z tego wynika, władze szkolne dążą z całą energją i systematycznie w tym zasadniczym kierunku: **pogłębienia pracy nad młodzieżą szkolną, doskonalenia metod nauczania, urabiania jak najlepszego nauczyciela — wychowawcy.**

Dbając o stronę duchową, nie zaniedbamy strony fizycznej wychowania młodzieży.

Wprawdzie skutkiem ograniczenia kredytów państwowych opieka higjeniczno-lekarska nad młodzieżą szkolną uległa pewnemu ograniczeniu, jednak dzięki obywatelskiemu ustosunkowaniu się lekarzy szkolnych do tej kwestji i dzięki zrozumieniu przez nich ważności tej pracy, nie brak wypadków prowadzenia nadal opieki lekarskiej nad młodzieżą szkolną w rozmiarach przed zarządzoną redukcją przy znacznie zmniejszonem wynagrodzeniu. Tym wszystkim lekarzom szkolnym należy się istotnie uznanie za takie postawienie sprawy, co z prawdziwą czynię przyjemnością.

W bieżącym okresie zimowym, jak wszędzie, stosować będziemy dożywianie dzieci, co zarządzone zostało odnośnemi okólnikami Ministerstwa i Kuratorjum.

Dla roztoczenia intensywniejszej i racjonalniejszej opieki nad wychowaniem fizycznem młodzieży szkolnej będzie w niedługim czasie powołany do Kuratorjum instruktor wychowania fizycznego, którego zadaniem będzie śledzenie tej sprawy, organizowanie należyte prac, kierowanie niemi i instruowanie nauczycielstwa.

Również do Kuratorjum powołany będzie fachowiec dla harcerstwa, który tą ważną dziedziną wychowania się zajmie i będzie współpracował z organizacją harcerstwa.

Skoro mowa o wychowaniu fizycznem i harcerstwie, nie można pominąć milczeniem dziedziny, silnie zazębiającej się o szkołę a zwłaszcza o dział wychowania fizycznego, t. j. przysposobienie wojskowe „p. w.“ powszechnie zwane.

Dziedzina to ważna dla całego naszego młodego Państwa. Dlatego Minister W. R. i O. P. i Minister Spraw Wojskowych uznali przysposobienie wojskowe za **obowiązkowe** dla młodzieży męskiej VI i VII kl., dlatego hufce szkolne zorganizowane zostały we wszystkich męskich szkołach państwowych i prywatnych w całem Państwie. Jeśli zaś mowa o naszem Pomorzu, tem silniej należy podkreślić ważność i doniosłość tej pracy szkolenia rycerskiego młodzieży, tem energiczniej należy się zaopiekować hufcami, tem dobitniej należy tłómaczyć młodzieży polskiej w tym okręgu szkolnym konieczność solidnego przepracowania dwóch lat w hufcu szkolnym, tem kategoryczniej i bezwzględniej należy zaakcentować konieczność współpracy szkoły polskiej z polskiem wojskiem, stojącem tutaj na straży całości i nierozerwalności granic Państwa naszego.

Jeśli się bowiem ustawicznie słyszy celowo rzucane hasło o jakiejś rewizji granic naszego Państwa, o konieczności zabrania nam t. zw. korytarza rzekomo dla pacyfikacji stosunków w Europie, nie możemy, jak niegdyś, bezczynni i w kwietyźmie pogrążeni dać się znowu zarznąć. My możemy tylko zjednoczeni i zgodni a silni duchem i ciałem, zapatrzeni w nasze morze z bronią u nogi okazać niezłomną gotowość obronienia tego, co za naszą własność odwieczną uważaliśmy i uważamy.

Mur światłych, karnych, zaprawionych w rzemiośle wojennem obywateli młodszych i starszych, może być jedyną odpowiedzią na wszelkie hasła i krzyki rewizjonistyczne. Dlatego tutaj z wojskiem naszem idziemy zgodnie i pracować zgodnie będziemy.

My dajemy wojsku naszych nauczycieli, którzy uczą żołnierza często analfabetę, wojsko daje nam swych instruktorów p. w., którzy naszą młodzież szkolną i pozaszkolną zaprawiają w pokoju do rzemiosła wojennego.

Kończąc, zapewnić mogę Sz. Panów jako Kurator Okręgu Szkolnego Pomorskiego, odpowiedzialny za całokształt spraw wychowania, oświaty i nauczania na tym terenie, że ja wraz z mymi współpracownikami postanowiliśmy dać z siebie maximum dobrej woli, maximum wysiłku i pracy, aby w tej służbie dla Polski niczego nie uronić, niczego nie pomniejszyć, przeciwnie pomnożyć, rozwinąć, ku świetności wywieść i twórczym wysiłkiem przyczynić się do wychowania znakomitego i dzielnego państwowca polskiego, którego najwyższym zawsze będzie nakazem: **wszystko dla Państwa.**

Następnie dokonany został podział Rady Szkolnej na 4 komisje, a mianowicie: 1) Komisję szkolnictwa powszechnego i zakładów kształcenia nauczycieli (członkowie: Eckman, Ossowski, Kalinowski, Słomiński, ks. Dr. Kirstein, Łącki, Buchholz, Kikulski), 2) Komisję szkolnictwa średniego ogólnokształcącego (członkowie: Dr. Krysińki, Münnich, Ks. Pączek, Chwastek, Barczewski) 3) Komisję szkolnictwa zawodowego (członkowie: Donimirski, Herzberg, Pawlak, Reder, Samoliński) i 4) Komisję regulaminową (członkowie: Dąbrowski, Münnich, ks. Dr. Kirstein, Herzberg, Donimirski, Eckman).

Po przyjęciu porządku dziennego z zastrzeżeniem tajności obrad w sprawach, objętych punktem 4-ym porządku obrad, sekretarz Rady, prof. Münnich, odczytał ważniejsze paragrafy regulaminu obrad oraz protokół poprzedniego posiedzenia Rady Szkolnej Okręgowej Pomorskiej z dn 16 września 1930 r., który przyjęto bez zmian.

Z kolei Naczelnik Wydziału Ogólnego Kuratorjum O. S. Pom., p. F. Śliwiński, wygłosił następujący referat o aktualnym stanie szkolnictwa i oświaty w Okręgu Szkolnym Pomorskim:

W miesiącach letnich roku bieżącego stanęło szkolnictwo przed koniecznością przeprowadzenia ograniczeń oszczędnościowych. Zarówno gospodarka w zakresie etatów personalnych jak i wydatków rzeczowych poddana została gruntownej rewizji.

Z powodu wydanych w związku z tem zarządzeń Władz Szkolnych pojawiły się w prasie alarmy o zatrważających redukcjach budżetowych, które podważają podstawy szkolnictwa i grożą całkowitym zastojem oświaty w kraju.

Jaki jest istotny stan rzeczy? W jakiej mierze redukcje oszczędnościowe dotykają wydatków na oświatę i szkolnictwo? Odpowiedzą na to zasadnicze cyfry, dotyczące wydatków budżetowych.

Od czasu reformy walutowej budżet Ministerstwa W. R. i O. P. wykazuje mniej więcej stały procent w ogólnych wydatkach Państwa. Mianowicie procent ten waha się w granicach 14,14 do 15,68. W budżecie na rok 1931/32 udział Ministerstwa W. R. i O. P. sta-

nowił 15,53%, a więc procent normalny. Jednakże wskutek kompresji wydatków rzeczowych i osobowych procent ten w faktycznem wykonaniu spadł w pierwszem półroczu roku budżetowego 1931/32 do 14,16, zatem jednak nie poniżej granicy minimalnej. W przedłożeniu rządowem na rok 1932/33 budżet Ministerstwa W. R. i O. P. stanowi 14,19% ogólnych wydatków Państwa.

Jak tego dowodzą przytoczone cyfry, wydatki na oświatę i szkolnictwo w Państwie, pomimo ciężkiego przesilenia gospodarczego, nie uległy znaczniejszej redukcji.

Stwierdzić mimo to należy, że z powodu akcji oszczędnościowej swobodny i naturalny rozrost i rozwój szkolnictwa istotnie doznał na pewien czas zahamowania, które ustąpi niewątpliwie z chwilą zażegnania kryzysu finansowego. Dotyczy to zarówno liczby etatów nauczycielskich jak i wydatków rzeczowych.

W szkolnictwie powszechnem nawet faktyczne zachowanie dotychczasowego stanu posiadania pod względem etatów bez uwzględnienia nowych potrzeb na okres największego przyrostu dzieci, stanowi znaczną trudność, której zaradzić można jedynie przez komasowanie nielicznych oddziałów w najwyższych klasach i redukcje godzin nauczania w zakresie przedmiotów artystyczno-technicznych. Bez przeprowadzenia tych redukcyj nie możnaby było dać nauki wszystkim dzieciom, obowiązanym do nauki szkolnej, a temsamem zasada obowiązku szkolnego musiałaby ulec załamaniu. W zakresie innych działów szkolnictwa (z wyjątkiem szkolnictwa zawodowego), stan etatów osobowych doznał istotnie pewnego, niewielkiego jednak zmniejszenia.

Oszczędności we wszystkich działach administracji państwowej są nakazem chwili. Ta konieczność państwowa znalazła swój odpowiednik również i w szkolnictwie, które w organizacji swojej musi się przystosować do nowych warunków, podyktowanych względami na dobro Państwa jako całości. Jest to zresztą zjawisko nietylko polskie, ale ogólne (Niemcy, Anglja).

Jak odzwierciedlił się ten nowy stan rzeczy w szkolnictwie na terenie Okręgu Szkolnego Pomorskiego?

Na to pytanie odpowie najlepiej porównanie szkicowe stanu szkolnictwa w roku szkolnym 1930/31 ze stanem na początku bieżącego roku szkolnego 1931/32.

W roku szkolnym 1930/31 uczęszczało do szkół powszechnych i wydziałowych na terenie Okręgu Szkolnego Pomorskiego ogółem 140.452 dzieci, liczba sal szkolnych wynosiła 3162, nauczycieli zaś było 3156-ciu.

Według danych z dnia 1. października 1932 r. stan szkolnictwa powszechnego przedstawia się następująco:

dzieci w wieku szkolnym: 158.438, dzieci nowoprzyjętych do szkół 26.459 tj. 16,7 % ogółu dzieci w wieku szkolnym,

dzieci, uczących się w domu i korzystających z odroczenia obowiązku szkolnego — 1926, dzieci w wieku pozaszkolnym, uczęszczających do szkoły powszechnej i wydziałowej — 726.

Ogółem dzieci, uczących się w szkołach powszechnych i wydziałowych: — 150.956. Dzieci te rozmieszczono w 3151 salach, co daje przeciętne obciążenie sali szkolnej liczbą 47,8 dzieci.

Ilość zatrudnionych nauczycieli wynosi obecnie 3132, co daje przeciętne obciążenie na jednego nauczyciela 48,2 dzieci.

Jeżeli do powyższego doda się, że poza koniecznemi wypadkami łączenia małolicznych klas siódmych i szóstych szkół siedmioklasowych żadnych innych ograniczeń oszczędnościowych nie wprowadzono, to stwierdzić należy, że potrzeby szkolnictwa powszechnego pod względem ilości etatów pokryte są dość wystarczająco i zarządzenia oszczędnościowe w tej dziedzinie życia na Pomorzu tylko w nieznacznym stopniu odbiły się ujemnie.

We wrześniu 1932 r. oczekuje się nowej fali dzieci siedmioletnich, które winny być pomieszczone w szkole i to w liczbie przewyższającej tegoroczne 16,7 %. Dokładne dane w tym kierunku Kuratorjum uzyska w grudniu bieżącego roku po przeprowadzeniu ogólnego spisu ludności. Przewiduje się konieczność zajęcia sal szkolnych w godzinach popołudniowych w większej liczbie, niż to miało miejsce w roku bieżącym, nawet konieczność donajęcia klas w nielicznych miejscowościach na wsiach, wyklucza się jednak możliwość niepomieszczenia wszystkich dzieci w wieku szkolnym i tych, które po przekroczeniu tego wieku, zechcą dalej korzystać ze szkoły powszechnej.

Stwierdzając w ten sposób, że ilościowe rozbudowanie szkolnictwa powszechnego na Pomorzu przedstawia się przynajmniej zadowalająco, Kuratorjum w bieżącym roku szkolnym stara się usilnie podnieść poziom wychowawczy i naukowy szkół, a to przez:

a) rozwinięcie intensywnego nadzoru przez wizytacje szkół,

b) wzmożenie dokształcania ogółu nauczycielstwa na konferencjach rejonowych,

c) dobór odpowiednich sił nauczycielskich przez konsekwentne zastępowanie nauczycieli starych i chorowitych absolwentami pomorskich seminarjów nauczycielskich,

c) staranne obsadzanie stanowisk kierowników szkół wyżej zorganizowanych.

Pomimo zarządzeń oszczędniościowych fundusze na wizytacje szkół pozwalają na przeprowadzenie nadzoru pedagogicznego i administracyjnego znacznie intensywniej, niż to miało miejsce w ubiegłym roku szkolnym.

Na konferencjach rejonowych w bieżącym roku szczególnie zwraca się uwagę na sposób nauczania historji, w oparciu o fakty historji Pomorza, na wychowanie państwowe, oraz na umiejętność skutecznego obserwowania dziatwy szkolnej i stosowania profilaktyki wychowawczej, a to celem całkowitego wyparcia przynoszącego wstyd szkolnictwu powszechnemu, dość częstego, niestety, używania kar cielesnych.

Czynnikiem, wpływającym na podniesienie stanu nauczania niektórych przedmiotów, wymagających laboratoryjnego prowadzenia, są istniejące w Okręgu przy niektórych szkołach powszechnych centralne pracownie. Datują one swój rozwój od roku 1928/29, kiedy to przybyło w Okręgu 8 pracowni, następnie w roku 1929/30 — 12 pracowni i w roku 1930/31 — 13 pracowni. Obecnie Okręg Pomorski posiada 39 pracowni, mianowicie 17 pracowni przyrody martwej, 2 pracownie robót kobiecych oraz 2 gospodarstwa domowego w Chełmży i Gdyni. Nadto w tych dniach zostanie uruchomione gospodarstwo domowe w Grudziądzu.

Z wymienionych pracowni korzysta 71 szkół powszechnych i wydziałowych.

Na powstanie pracowni złożyły się fundusze ze Skarbu Państwa w sumie 57 484 zł, oraz zasiłki samorządowe w wysokości 70 993 zł.

Kierownikami pracowni są nauczyciele, posiadający ukończoną odpowiednią grupę Wyższego Kursu Nauczycielskiego, a w pracowniach robót kobiecych i gospodarstwa domowego — seminarjum rzemiosł lub seminarjum gospodarstwa domowego.

Celem jak najpełniejszego wyzyskania pracowni urządzane były w ubiegłym roku szkolnym zjazdy nauczycieli. Mianowicie w pewnych oznaczonych dniach miesiąca raz na 2 tygodnie nauczyciele, uczący przyrody martwej lub robót ręcznych, zjeżdżali się do pracowni przyrody martwej lub robót i tam, pod kierunkiem kierowników pracowni, przerabiali materjał z tych przedmiotów, przewidziany programem szkolnym. Pozatem wykonywali własnoręcznie najkonieczniejsze i najprostsze przyrządy do ćwiczeń z fizyki z najprostszych i najtańszych materjałów. Zjazdy cieszyły się dobrą frekwencją, dużem zainteresowaniem słuchaczy i przyniosły znaczną korzyść szkołom, które mogą teraz zaopatrzyć się stopniowo własną wytwórczością w pomoce do fizyki i chemji i korzystać z racjonalnie prowadzonej nauki robót ręcznych. Przyniosły one również wielką korzyść nauczycielom, którzy niezawsze z zakładów naukowych wynosili wystarczającą do nauczania w szkołach powszechnych wiedzę praktyczną zarówno z przyrody martwej, jak i z robót ręcznych.

Omawiane zjazdy odbywały się w ubiegłym roku szkolnym w Brodnicy, Chełmnie, Grudziądzu, Wąbrzeźnie, Wejherowie i Gdyni.

Nauczyciele m. Grudziądza, zachęceni wynikami zeszłorocznych zjazdów, w roku bieżącym zorganizowali podobne zjazdy, na których przerabiają doświadczalnie materjał z przyrody martwej i żywej oraz rysunków dla szkół niżej zorganizowanych.

Z danych statystycznych, zebranych przez Kuratorjum w roku szkolnym 1929/30, wynika, że b i b l j o t e c z k i naszych szkół powszechnych nie są jeszcze dostatecznie w książki zasobne. Posiadały one wówczas ogółem 204,420 tomów na ogólną liczbę 1341 szkół i 129,526 uczniów. Przeciętnie więc na 1 dziecko przypadało w roku 1929/30 zaledwie 1,57 książki, mimo, że poczytność książek w omawianym

roku wzrosła z 507,952 na 589,965, czyli o 82,013, w porównaniu z rokiem 1928/29.

Nadto w roku tym szkoły prenumerowały 9,192 egzemplarzy 14 różnych czasopism, w tem 3,066 Małego Misjonarza, 1,599 Płomyczka, 1,563 Płomyka, 1,118 egzemplarzy „Dziecka Pomorza“ i innych.

Na zasilenie bibljotek składają się fundusze samorządowe, ponadto dochody z imprez, ofiary i t. p. W r. 1929/30 ogólna suma na bibljoteki wyniosła z budżetów gminnych 5.365 złotych, z imprez 6,056 zł, z innych źródeł 2,163 zł, razem 13,583 zł, z czego wypada przeciętnie zaledwie 11.73 zł na jedną szkołę. W budżetach gminnych na rok 1930/31 figurują sumy 9,291 zł na bibljoteki i 4,293 zł na czasopisma dla wszystkich szkół powszechnych Okręgu. Są to sumy minimalne w porównaniu z istotnemi potrzebami bibljotek i oświaty, której bibljoteki mają służyć.

Od 1 kwietnia 1930 r. do 1 kwietnia 1931 r. było czynnych przy samorządach powiatowych i miejskich 9-ciu referentów oświatowych. W dwóch powiatach byli czynni nauczyciele (za zniżką godzin pracy w szkole do 18 tygodniowo), urzędujący przy Inspektoratach szkolnych. W pozostałych 7-u powiatach — oświatę pozaszkolną prowadzili sami Inspektorzy szkolni.

Od 1 kwietnia 1931 r. skreślono etaty 2 referentów oświatowych przy samorządach, a Kuratorjum, ze względów oszczędnościowych, odwołało jednego powiatowego referenta oświatowego.

Na dzień 1 października b r. na terenie Kuratorjum pracuje: 5 powiatowych referentów oświatowych, 1 miejski referent oświatowy (w Gdyni) oraz 12-u nauczycieli, posiadających zniżki godzin pracy w szkole do 18 tygodniowo. W ten sposób wszystkie powiaty są objęte organizacyjnie w zakresie oświaty pozaszkolnej.

W roku 1930/31 odbyło się 323 kursów wieczorowych z ogólną liczbą słuchaczy 7.721.

Świetlice zorganizowano w 44 miejscowościach: bibljotek czynnych było 622.

Sekcje prelegentów funkcjonowały w 7 powiatach, posługując się 87 aparatami projekcyjnemi, z których 34 stanowi własność Wydziałów Powiatowych, 28 własność Kuratorjum, a 15 własność innych instytucyj.

Uniwersytety powszechne były urządzane w Łasinie i Radzynie. W Wejherowie i Pucku uruchomiono kursy języka polskiego dla Kaszubów, w Gdyni zaś szkołę powszechną dla dorosłych.

W Wejherowie pomagano teatrowi objazdowemu, a w Gdyni zorganizowano zespół „Pro Arte“.

Referent oświatowy powiatu toruńskiego urządził wystawę robót kobiecych oraz zabawek, w Grudziądzu zaś zorganizowana została wystawa wyrobów trykotarskich.

Orkiestr czynnych było 16, w tem 7 smyczkowych, 7 dętych, 1 mandolinistów i 1 mieszana.

Zakupiono 5 nowych radjoodbiorników, a w Wejherowie zorganizowano popularne pogadanki kinematograficzne.

Odbyły się wycieczki do Krakowa, Zakopanego, Warszawy, Gdyni i Gródka (elektrownia).

Na konferencjach rejonowych wygłaszano wykłady z dziedziny oświaty pozaszkolnej; 5 referentów urządzało konferencje z kierownikami kursów. Kuratorjum urządziło 3-dniową konferencję oświatową w Wejherowie z powiatowymi referentami oświatowymi.

Sześciu referentów zorganizowało gminne komisje oświatowe w większych ośrodkach. Urządzono pięciodniowe kursy oświatowe dla nauczycielstwa w 11 powiatach, a w 8 seminarjach i 2 państwowych kursach nauczycielskich wykłady 24-o godzinne dla słuchaczy ostatniego roku, rozdając pomiędzy nich komplety druków bibljotecznych.

W roku szkolnym 1930/31 budżety na oświatę pozaszkolną we wszystkich samorządach powiatowych wyniosły ogółem 125.798 zł, w roku zaś 1931/32 budżety te wynoszą 108.145 zł.

Są powiaty, które zwiększyły swe budżety na oświatę pozaszkolną (4 powiaty), jeden powiat jednakże zupełnie skreślił pozycję oświatową.

Na terenie okręgu szkolnego pomorskiego istnieje w bieżącym roku szkolnym, podobnie jak i w roku poprzednim, 8 seminarjów nauczycielskich, połączonych z 8 szkołami ćwiczeń, w których uczniowie seminarjów odbywają dwuletnią praktykę pedagogiczną. (Jedno seminarjum jest żeńskie, pozostałe męskie).

Nadto czynne są: 2 państwowe roczne kursy nauczycielskie, przeznaczone dla abiturjentów [ek] szkół średnich ogólnokształcących, i 2 grupy Wyższego Kursu Nauczycielskiego w Toruniu.

Uczniowie seminarjów nauczycielskich i państwowych kursów nauczycielskich otrzymują po ukończeniu studjów dyplomy na nauczycieli szkół powszechnych, a słuchacze Wyższego Kursu Nauczycielskiego świadectwo, określające ich specjalne uzdolnienie do nauczania przedmiotów grupy humanistycznej względnie fizyko - matematycznej.

Seminarja nauczycielskie posiadają okazałe budynki szkolne, co pozostaje w ścisłym związku z potrzebami naukowemi i wychowawczemi tych szkół. Przy seminarjach nauczycielskich są z reguły internaty, w których znajduje pomieszczenie znaczna liczba wychowanków.

Na ogólną ilość 1362 uczniów seminarjów w r. 1930/31 mieszkało w internatach seminaryjnych 689 uczniów, czyli przeszło 50%.

Do seminarjów uczęszcza przeważnie młodzież sfer uboższych, rzadziej średnio zamożnych. Młodzież ta otrzymuje pomoc materjalną w postaci stypendjów, wzamian za co obowiązana jest do pracy przez odpowiednią ilość lat w szkolnictwie powszechnem.

Organizacja naukowa seminarjów opiera się na programie nauki, wydanym przez Ministerstwo W. R. i O. P. w roku 1926. Dla celów nauki i w związku z nowemi prądami w dziedzinie metodyki nau-

czania, zorganizowano w okresie od roku 1920 do chwili obecnej szereg pracowni naukowych.

Mianowicie posiadają seminarja nauczycielskie ogółem 64 pracownie naukowe.

Ponadto każde seminarjum posiada własną bibljotekę szkolną, a liczba tomów w tych bibljotekach z roku na rok znacznie wzrasta. W niektórych seminarjach liczba książek polskich przekroczyła już 5000, co uważać należy za bardzo znaczny dorobek.

W roku szkolnym 1930/31 uczyło w seminarjach nauczycielskich, szkołach ćwiczeń i państwowych kursach ogółem 133 sił nauczycielskich, w tem 120 o pełnych kwalifikacjach zawodowych, a 13 niewykwalifikowanych. Jeżeli zważy się, że w r. 1923/24 były 104 siły niewykwalifikowane a 36 sił kwalifikowanych, to należy uważać obecny stan rzeczy za wyjątkowo dobry.

Dalsze kształcenie nauczycieli szkół powszechnych odbywa się na wyższych kursach nauczycielskich, instytutach wychowania fizycznego, robót ręcznych, nauczycielskich, pedagogiki specjalnej, a ponadto na kursach uzupełniających, organizowanych w ciągu roku szkolnego i w okresach wakacyjnych.

Nauczycielstwo szkół powszechnych objawia wiele zainteresowania dla dalszego kształcenia się i na konkursy ogłaszane w wymienionych instytucjach zgłasza się rokrocznie poważna ilość kandydatów.

W bieżącym roku szkolnym otrzymało 43 osób urlopy na dalsze kształcenie się.

Ważnym działem pracy w zakresie kształcenia nauczycieli jest organizowanie kursów wakacyjnych. Kursy te oddają nauczycielstwu wiele poważnych korzyści, a wzmagający się z każdym rokiem napływ na te kursy nauczycieli, pragnących się dalej kształcić w obranej grupie przedmiotów, skłonił Władze Szkolne do zorganizowania wakacyjnego ogniska humanistycznego w Toruniu, w którem wzięło udział w bieżącym roku 277 osób z całej Rzeczypospolitej. Nauczycielstwo z Pomorza coraz liczniej bierze również udział w kursach, organizowanych na terenach innych okręgów szkolnych.

Ogólny kryzys gospodarczy dał się odczuć w pewnej mierze również i w zakładach kształcenia nauczycieli.

Mianowicie liczba etatów w zakładach kształcenia nauczycieli, wynosząca w roku szkolnym 1930/31 133 etatów, zmniejszona została na 126 etatów; zredukowana została również nieco liczba godzin nadliczbowych i kontraktowych.

Ażeby w granicach zmniejszonych etatów nauczycielskich zorganizować dalszą pracę, musiano zlikwidować najwyższe oddziały rozwojowych szkół ćwiczeń, zwinąć niektóre kursy wstępne, zwolnić pewną ilość nadliczbowych nauczycieli, wreszcie dokonać pewnych uproszczeń w planach nauki.

Do ważniejszych ograniczeń należy ponadto zaliczyć zmniejszenie dotychczasowych rozmiarów opieki lekarskiej i dentystycznej w seminarjach, na które w miejsce zeszłorocznych 240 godzin kontraktowych przeznaczono obecnie tylko 85 godzin.

Podobna redukcja godzin, przeznaczonych na opiekę lekarską i dentystyczną, przeprowadzona została również w szkołach średnich

ogólnokształcących, natomiast w szkołach zawodowych pomoc lekarska i dentystyczna w porównaniu z ubiegłym rokiem szkolnym nie uległa żadnym zmianom. Jest obecnie w toku akcja obciążania pewnemi świadczeniami na rzecz opieki lekarskiej i dentystycznej w gimnazjach i seminarjach kół rodzicielskich, na razie jednakże akcja ta, niestety, nie dała wydatniejszych rezultatów.

Liczba państwowych szkół średnich ogólnokształcących w Okręgu Szkolnym Pomorskim w porównaniu z ubiegłym rokiem szkolnym nie zmieniła się. Było ich w roku szkolnym 1930/31 i jest ich obecnie 20, przyczem zaznaczyć należy, że gimnazjum im. Kopernika w Toruniu obejmuje właściwie dwa pełne zakłady średnie, mianowicie gimnazjum klasyczne dawnego typu i gimnazjum humanistyczne, a gimnazjum matematyczno-przyrodnicze w Grudziądzu ma dwa wydziały: humanistyczny i matematyczno-przyrodniczy.

Ilość szkół prywatnych wzrosła. Z początkiem roku ubiegłego powstały dwa nowe zakłady żeńskie: w Brodnicy, gimnazjum prywatne, subwencjowane przez miasto i powiat, i w Chojnicach, gimnazjum miejskie. Odpowiadają one potrzebom społecznym i mają widoki rozwoju.

Z początkiem bieżącego roku szkolnego powstało w Gdyni prywatne gimnazjum żeńskie S. S. Urszulanek z klasami I—V oraz prywatne gimnazjum męskie Towarzystwa Szkoły Średniej z klasami I—VII, subwencjonowane przez Państwo. W ten sposób Gdynia na czas dłuższy ma wystarczające możliwości kształcenia swej młodzieży tak męskiej jak żeńskiej w zakresie szkoły średniej.

Jedna szkoła prywatna, mianowicie szkoła Dra Saagera z niemieckim językiem nauczania w Tczewie, przestała istnieć, ponieważ Dr. Saager zrzekł się koncesji.

Ogółem liczy okręg Szkolny Pomorski 34 szkoły średnie, w tem 20 szkół państwowych i 14 prywatnych.

Z początkiem bieżącego roku szkolnego 1931/32 zorganizowanie nauki szkolnej w szkołach średnich napotkało na pewne trudności w związku z nieodzownemi z punktu widzenia konieczności państwowych oszczędnościami budżetowemi. Chodziło o utrzymanie możliwie normalnej nauki, mimo zmniejszonej liczby nauczycieli z 287 w roku szkolnym 1930/31 na 254 w bieżącym roku szkolnym oraz ilości godzin nadliczbowych i kontraktowych z 1215 w ub. roku szkolnym na 830 w bieżącym roku szkolnym. Przez ściągnięcie słabszych pod względem liczebnym oddziałów równoległych, ograniczenie pewnych zajęć nadprogramowych, jak gry i zabawy i nadobowiązkowych, jak muzyka, zniesienie wyboru języka nowożytnego w kl. I w zakładach o małej frekwencji udało się pokonać te trudności, tak, że w zasadzie mógł być utrzymany normalny plan nauki.

Pomimo trudności finansowych może się szkolnictwo średnie wykazać nowym poważnym dorobkiem w kierunku usprawnienia i doskonalenia metod nauczania. Mianowicie powstały dwa ogniska metodyczne, jedno w zakresie geografji przy Korpusie Kadetów w Chełmnie (gimnazjum matemat.-przyrodn.), drugie w zakresie przyrodoznawstwa przy państwowem gimnazjum matematyczno-przyrodniczem w Grudziądzu. Zadaniem ich jest dokształcanie nauczycieli

tych przedmiotów pod względem metodycznym i ożywienie wśród nich zainteresowania zagadnieniami dydaktycznemi i wychowawczemi.

Nadto uruchomiono w szkołach średnich szereg pracowni biologicznych i fizykalnych, tak, że niema dziś szkoły średniej, któraby nie miała przynajmniej jednej pracowni; przeważnie posiadają szkoły średnie pracownie zarówno w zakresie biologji jak i fizyki, co pozwala już w poważnym stopniu realizować nowoczesny postulat nauczania drogą samodzielnej czynnej pracy uczniów. Mniejsze postępy są do zanotowania w dziedzinie pracowni robót ręcznych, ale i tutaj praca posuwa się naprzód i obecnie już trzy zakłady posiadają niezłe warsztaty. Niektóre z tych pracowni można nazwać wzorowemi.

Wielki postęp widoczny jest w zakresie dokształcania nauczycieli szkół średnich. W ubiegłym roku odbyły się w Okręgu Szkolnym Pomorskim specjalne kursy metodyczne 7-mio względnie 10-ciodniowe dla nauczycieli języka polskiego, przyrodoznawstwa i fizyki, ponadto jeden kurs wychowawczy. Poza tem wysyłano nauczycieli na kursy, urządzane przez inne Okręgi Szkolne, np. na kurs historyczny, filozoficzny i robót ręcznych w Poznaniu.

W bieżącym roku odbędzie się na terenie naszego Okręgu Szkolnego kurs filologji klasycznej i kurs wychowawczy; poza tem będą nauczyciele brać udział w rozmaitych kursach, urządzanych przez inne Okręgi Szkolne.

Specjalne stypendja Ministerstwa W. R. i O. P. umożliwiły wysłanie jednego nauczyciela gimnazjum na całoroczne studja pedagogiczne do Instytutu Pedagogicznego im. J. J. Russa w Genewie, a 5 nauczycieli gimnazjum na okres wakacyjny na specjalne kursy dla nauczycieli języka francuskiego i niemieckiego na uniwersytecie francuskim w Grenoble i austrjackim w Grazu.

W prywatnych szkołach średnich daje się również zauważyć poważny postęp, chociaż nie jest on tak równomierny, jak w szkołach państwowych z powodu odmiennych warunków pracy i trudności finansowych. Prywatne szkoły średnie otoczone są zasadniczo tą samą opieką ze strony władz szkolnych, co szkoły państwowe. Mogą one korzystać ze wszystkich kursów metodycznych i wychowawczych, urządzanych przez władze państwowe pod warunkiem, że wpłacą na rzecz Ministerstwa W. R. i O. P. 300 zł rocznie. Opłata ta jest stosunkowo niewielka, gdy się zważy duże koszta takich kursów. Niestety, kilka szkół prywatnych nie zdobyło się na ten wydatek.

W roku szkolnym 1930/31 państwowe szkoły zawodowe w Okręgu Szkolnym Pomorskim (w Chojnicach, Grudziądzu i Toruniu) liczyły 52 nauczycieli i 484 uczniów, społeczne szkoły handlowe (w Brodnicy, Gdańsku, Gdyni, Grudziądzu, Tczewie, Toruniu i Wejherowie) 66-ciu nauczycieli i 840 uczniów, społeczne szkoły rzemieślniczo-przemysłowe (w Działdowie, Gdyni, Grudziądzu w stadjum organizacji i w Tczewie) 22 nauczycieli i 272 uczniów, społeczne szkoły zawodowe żeńskie (w Grudziądzu i Świeciu) 20 nauczycieli i 145 uczennic. Z początkiem roku szkolnego liczba szkół zawodowych, nauczycieli i uczniów zasadniczo nie uległa zmianie; podniosła się nieznacznie liczba nauczy-

cieli w państwowych szkołach zawodowych i społecznych szkołach rzemieślniczo-przemysłowych, a zmalała w niedużym procencie w społecznych szkołach handlowych i zawodowych żeńskich. Kursów prywatnych i handlowych gospodarstwa domowego, automobilowych, kroju i szycia, oraz fryzjerskich było w r. szk. 1930/31 ogółem 20, a w bieżącym roku szkolnym jest ich 21.

Pośród szkół zawodowych na terenie Okręgu Szkolnego Pomorskiego wyróżnia się dodatnio Państwowa Szkoła Budowy Maszyn i Przemysłowych Mistrzów Mechaników w Grudziądzu, która pod wytrawnem i umiejętnem kierownictwem ma już ustaloną opinję, tak, że zgłasza się do niej młodzież nawet z odległych krańców Państwa.

Szkoły rzemieślnicze w Tczewie i Działdowie prosperują dobrze i mają dość dużą frekwencję młodzieży, szczególnie szkoła rzemieślnicza w Tczewie. Szkoły te specjalizują młodzież poza ogólnem ślusarstwem (w Działdowie) w zakresie instalatorstwa i mechaniki automobilowej, w Tczewie zaś projektowana jest specjalizacja w elektromonterstwie.

Szkoły zawodowe żeńskie wykazują normalną frekwencję i spełniają należycie swoje zadanie, szkoląc dziewczęta w rzemiośle lub gospodarstwie i dając tym sposobem uczenicom odpowiedni fach, względnie umiejętności praktyczne, potrzebne w gospodarstwie domowem.

Obecnie istniejąca sieć szkół handlowych została jeszcze przed 3 laty poddana dokładnej rewizji na specjalnych konferencjach z delegatami Pomorskiej Izby Przemysłowo-Handlowej i innemi czynnikami gospodarczemi Pomorza.

Sieć tę wówczas uznano za wystarczającą na potrzeby miejscowe, a nawet przewidywano przygotowanie pewnego odsetka absolwentów dla innych dzielnic Polski.

Na tej zasadzie oraz w związku z obecnym gospodarczym stanem kraju Kuratorjum uważa za celowe porobić w dawniejszym planie rozmieszczeń szkół stosunkowo niewielkie poprawki, które już częściowo zrealizowano, w porozumieniu z Izbą, a mianowicie projektuje się pozostawienie 3 kl. koedukacyjnych szkół handlowych w Brodnicy, Chojnicach, Grudziądzu i Tczewie, 4 kl. szkoły handlowej w Toruniu i 1 kl. szkoły przysposobienia kupieckiego w Wejherowie. Szkoła handlowa w Wejherowie już w bieżącym roku z powodu słabego napływu kandydatów nie posiada klasy pierwszej i ma być przeniesiona do Gdyni.

Nadto projektuje się zorganizowanie w r. 1932 3-klasowej szkoły handlowej w Gdyni.

Co się tyczy Instytutu Handlu Morskiego i Techniki Portowej w Gdyni, to losy tej uczelni, w związku z jej znaczeniem ogólnopaństwowem będą zdecydowane dopiero w przyszłości według wskazówek Ministerstwa.

Obecnie I kurs Instytutu został zlikwidowany, a funkcjonują tylko II i III kursy.

Szkolnictwo dokształcające zawodowe uległo w bieżącym roku szkolnym znaczniejszej redukcji, którą ilustrują najlepiej cyfry, dotyczące liczby klas (w r. 1930/31 — 280 klas, w r. 1931/32 — 180 klas) i liczby godzin nauczania, których było w r. szk. 1930/31 — 2964 a w r. bieżącym — 1750.

Przyczyny tego stanu rzeczy objaśniają się:

a) zmniejszeniem liczby godzin nauki z 10 do 8 g. tyg.

b) podwyższeniem liczby uczniów w klasach z 30 na 40.

c) zmniejszeniem uczniów w rzemiośle z powodu kryzysu gospodarczego.

Zamierzenia Kuratorjum, dotyczące szkolnictwa zawodowego dokształcającego idą w tym kierunku, aby tworzyć doraźne kursy dokształcające dla uczniów w tych miejscowościach, w których niema szkół dokształcających, aby organizować kursy dla nauczycieli szkół dokształcających oraz wzmocnić nadzór nad szkolnictwem dokształcającem przez pociągnięcie Inspektorów Szkolnych do współpracy w tym dziale szkolnictwa.

Z porównania cyfr statystycznych i danych o stanie szkolnictwa na terenie Okręgu Szkolnego Pomorskiego w bieżącym roku szkolnym ze stanem, jaki istniał w roku poprzednim wynika, że pesymistyczne głosy o ruinie szkolnictwa z powodu ograniczeń oszczędnościowych nie mają żadnego uzasadnienia. — Występujące w tych czy innych działach szkolnictwa trudności, związane z zarządzeniami oszczędnościowemi, zostały całkowicie usunięte, tak że nietylko niema najmniejszych obaw o przyszłość oświaty i szkolnictwa na Pomorzu, lecz nawet mówić można o pogłębieniu i daleko idącem zracjonalizowaniu pracy oświatowej w naszym Okręgu Szkolnym, które w rezultacie przynieść musi społeczeństwu i Państwu rzetelną korzyść.

O godz. 11.35. Przewodniczący zarządził przerwę w obradach. Od godz. 12.30 do 15 obradowały komisje: 1, 2 i 3, w których w związku z referatem omówiono szczegółowo najpilniejsze postulaty w zakresie szkolnictwa pomorskiego oraz sprawy personalne.

Na podjętem o godz. 15 posiedzeniu plenarnem uchwalono między innemi:

1) wyrazić Władzom Szkolnym podziękowanie za oględne stosowanie do szkolnictwa zawodowego zarządzeń oszczędnościowych ze względu na specjalne znaczenie tego szkolnictwa w życiu gospodarczem Państwa,

2) prosić Władze Szkolne o przekazanie Radzie Szkolnej Okręgowej Pomorskiej do wglądu projektu ustroju szkolnictwa na terenie Rzeczypospolitej przed złożeniem tego projektu ciałom ustawodawczym;

3) zwrócić się do Starostwa Krajowego z prośbą o przeznaczenie odpowiedniej sumy na pomoc dla niezamożnej młodzieży szkolnej w Okręgu Szkolnym Pomorskim.

Zamknięcie obrad nastąpiło o godzinie 15.45.

CZĘŚĆ NIEURZĘDOWA.

Liczba Kół i członków L. O. P. P. w wśród młodzieży szkolnej.

Rok szkolny 1930/31 — (w nawiasach dane z roku 1929/30.

L. p.	Inspektorat Szkolny	Ilość Kół	Ilość członków	Wpłacona kwota składek członk.
1	Puck	26 (19)	537 (457)	224,10 zł
2	Wejherowo	50 (49)	1.707 (2.130)	819,40 „
3	Kartuzy	86 (—)	2.776 (—)	1.860,77 „
4	Kościerzyna	85 (79)	2.793 (3.057)	1.105,30 „
5	Tczew	32 (33)	1.507 (1.251)	506,14 „
6	Starogard	51 (32)	1.885 (1.038)	416,70 „
7	Chojnice	19 (6)	1.397 (889)	471,20 „
8	Brusy	24 (26)	555 (850)	178,31 „
9	Gniew	40 (10)	1.062 (220)	397,18 „
10	Świecie	52 (49)	1.402 (1.940)	747,10 „
11	Nowe	38 (23)	1.071 (605)	428,75 „
12	Tuchola	23 (16)	677 (760)	254,45 „
13	Sępolno	46 (21)	1.437 (507)	581,57 „
14	Grudziądz	47 (37)	2.487 (1.352)	1.153,40 „
15	Chełmno	38 (9)	1.049 (283)	411,31 „
16	Toruń miasto . . .	9 (12)	1.033 (1.471)	688,30 „
17	Chełmża	33 (30)	1.081 (928)	592,70 „
18	Wąbrzeźno	48 (39)	1.738 (1.508)	756,18 „
19	Brodnica	35 (31)	866 (830)	379,32 „
20	Nowemiasto . . .	51 (27)	2.188 (1.248)	1.043,73 „
21	Działdowo	28 (23)	814 (859)	316,99 „
		861	30.062	13.332.90 zł
1	Szkoły Państwowe Średnie Ogólnokształcące	18	3.567	2.804,95 zł
2	Prywatne Zakłady Średnie Ogólnokształcące	7	708	303,61 „
3	Seminarja Nauczycielskie	7	992	740,30 „
4	Szkoły Zawodowe .	7	475	498,15 „
		39	5.742	4.347,01 zł
	Ogółem	900	35.804	17.679,91 zł
	W roku 1929/30 . .	582	23.184	8.505,10 zł

Kuratorjum zwraca uwagę Dyrekcjom i Kierownictwom szkół na serję przezroczy śląskich, wydaną przez Związek Obrony Kresów Zachodnich z okazji „Miesiąca Propagandy Śląska". Całość serji składa się z 40 przezroczy. Cena serji szarej wynosi 40 zł, kolorowej (na specjalne zamówienie) 80 zł. Do serji dołącza się odpowiedni gotowy referat. Zamówienia należy kierować pod adresem Delegatury Z. O. K. Z. w Warszawie, ul. Hipoteczna 8.

Nr. 0.26625/31.

Kuratorjum zwraca uwagę na następujące wydawnictwa Instytutu Bałtyckiego w Toruniu (ul. Franciszkańska 15):

1. Polskie Pomorze, Tom I. Ziemia i Ludzie, praca zbiorowa pod redakcją Józefa Borowika, stron 326, 118 rycin, 17 map i wykresów. Cena 25 zł.
2. Przeciw propagandzie korytarzowej, praca zbiorowa, stron 163, cena 10 zł.
3. Propaganda „korytarzowa" zagranicą, napisał K. Smogorzewski, stron 62, cena 2 zł 50.
4. Zarys Fizjograficzny Pomorza, napisał J. Mikołajski i A. Wodziczko, stron 88, 29 ilustracyj. 9 mapek, cena 5 zł.
5. Zabytki Przyrody na Pomorzu, napisał A. Wodziczko, stron 37, 19 ilustracyj, cena 5 zł.
6. Kultura Przedhistoryczna Pomorza, napisał J. Kostrzewski, stron 37, 16 ilustracyj, 1 mapka, cena 5 zł.
7. Zarys Etnograficzny Województwa Pomorskiego, napisał A. Fischer, stron 70, 45 ilustracyj, 1 mapka, cena 5 zł.
8. Charakterystyka Językowa i Nazwy Geograficzne Pomorza, napisał M. Rudnicki, stron 86, 1 mapka, cena 5 zł.
9. Handel Międzynarodowy na Bałtyku, napisał Wojciech Stopczyk, stron 192, 71 tablic i 6 wykresów, cena 12 zł.
10. Spór o Gdynię, napisali A. Siebeneichen i H. Strasburger, stron 180, 43 tablice, cena 15 zł.
11. Polskie Pomorze, Tom II Kultura Pomorza, praca zbiorowa pod redakcją Józefa Borowika.

Poleca się uwadze Dyrekcyj Szkół Żeńskich pierwszą Krajową Fabrykę maszyn do szycia „Tatra" Bielsko, Śląsk.

Zwraca się uwagę Dyrekcyj i Kierowników szkół średnich ogólnokształcących, Seminarjów nauczycielskich i szkół powszechnych na „Czasopismo Przyrodnicze Ilustrowane, organ Towarzystwa Przyrodniczego im. St. Staszyca w Łodzi" (Łódź, Muzeum Przyrodnicze, Park Sienkiewicza), które zostało uznane przez Min. W. R. i O. P. (Dziennik Urzędowy Ministerstwa z 1928 r., str. 510) za godne polecenia do bibljotek nauczycielskich ze względu na dużą wartość artykułów dydaktycznych, pedagogicznych i naukowych z różnych dziedzin.

Nr. 27921/31.

Nakładem „Książnicy-Atlas“ we Lwowie wyszły następujące wydawnictwa:

Dr. M. Kreutz — „Rozwój psychiczny młodzieży“, cena zł. 3.40; Dr. J. Namysł i J. Biliński — „Ucieszne i pożyteczne pogadanki o twojem zdrowiu“, cena zł. 2.60.

Pierwsza z tych książek może służyć jako pomoc dla wychowawców szkół wszystkich typów, druga — jako pomoc przy nauce higjeny w szkołach powszechnych i niższych klasach gimnazjum, oraz jako książka pomocnicza dla wszystkich nauczycieli przy ich pracy wychowawczej na niższym stopniu nauczania.

Nakładem Wydawn. Dziennika Urzędowego Kuratorjum Okr. Szkoln. Pomorskiego

Drukiem Drukarni Spółdzielczej w Toruniu.